

LUKIOSTA LIIKUNNANOJJAUKSEN PERUSTUTKINOLLE

Urheiluopistoon hakeutuvien nuorten tarinoita matkasta liikunta-alan koulutukseen

Hanna Junes

Liikuntapedagogiikan

pro gradu -tutkielma

Kevät 2016

Liikuntakasvatuksen laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Junes, Hanna 2016. Lukiosta ammatilliseen koulutukseen. Urheiluopistoon hakeutuvien nuorten tarinoita matkasta liikunta-alan koulutukseen. Liikuntakasvatuksen laitos, Jyväskylän yliopisto, liikuntapedagogiikan pro gradu –tutkielma. 48 sivua., 2 liitettä.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää liikunnanohjauksen perustutkinnolle hakeutuneiden ylioppilaspohjaisten opiskelijoiden ammatinvalintaan liittyviä tekijöitä kuten sitä miten yksilö koulutusvalinnan tekee ja mitkä asiat vaikuttavat koulutusvalinnan tekemiseen. Tutkimusaineistona toimi ensimmäisen vuoden opiskelijoiden (n=23) kahdella eri kirjoitus kerralla kirjoittamat tarinat omasta nuoruudesta ja ammatinvalintaan vaikuttaneista tekijöistä. Tutkimusaineistoni oli laadullinen ja aineiston analyysimenetelmänä käytin teemoittelua.

Tutkimukseni mukaan opiskelijoiden ensimmäiseksi ja tärkeimmäksi pohdinnaksi liikuntaneuvoja opinnoille nousi liikunnallinen elämäntapa ja oma liikunnallisuus. Tämän koettiin pitkälti vaikuttaneen liikuntaneuvojaopintoihin hakeutumiseen. Tutkimukseen osallistuneista opiskelijoista lähes jokainen kertoi omasta liikunnallisuudestaan ja jo lapsena omaksutusta liikunnallisesta elämäntavasta. Tarinoista nousi vahvasti myös esille opiskelijoiden kokema vanhempien ja ikätovereiden antama tuki ja kannustus liikunta-alaa kohtaan. Yksi tarinoista esille nousut teema omat valmennus- ja liikunnanohjauskokemukset, jotka olivat lisänneet motivaatiota liikunta-alaa ja ihmisten kanssa työskentelemistä kohtaan. Tutkimukseen osallistuneiden koulutusvalintaan oli jossain määrin myös vaikuttanut myös karsiutuminen liikunnanopettaja tai liikunnanohjaajaopinnoista korkeakouluissa. Ammatinvalintaan vaikuttaneiksi tekijöiksi mainittiin myös positiivisia kokemuksia liikunnan kautta tuottaneet henkilöt kuten valmentajat, liikunnanopettajat ja personal trainerit.

Avainsanat: uravalinta, ammatinvalinta, liikuntaneuvoja, ammatillinen koulutus

ABSTRACT

Junes, Hanna 2016. From upper secondary school to vocational education. University of Jyväskylä, Faculty of Sport and Health Sciences. Department of Sport Sciences. Master`s thesis, 48pp. 2 appendices.

The purpose of this study was to examine the factors behind the career choice to the vocational sports educations for the high school graduated applicants. The study tried to find out how the applicant decided to apply to the vocational sports education and which were the driving factors behind the decision.

The students who had passed the entrance examination (23) wrote stories in two separate occasions about their own youth and the factors behind their career choice. The study is qualitative and the study data is collected through thematic analysis.

According to the results of the study the most important factor behind the career choice of the applicants was the sporty lifestyle and actively conducting sporty activities. The applicants found this as the major factor behind their career choice. Almost all of the applicants told having sporty lifestyle and that the sports activities played an important role already in their early youth and childhood. Another important factor named by the applicants was their parents` and age-mates` support in applying to the sports education. Yet another clear theme in the results was the applicants` own training and physical instructing experience which added the applicant`s motivation towards sports education and working with customers. In small extent as a motivating facture the applicants mentioned their failure in applying to the sports education in college or university. Some applicants named also the positive experience and feedback from sports activities given by authorities such as trainers, teachers and personal teachers being a motivating factor.

Keywords: career choice, sport assistant, vocational education

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1	JOHDANTO	6
2	NUORUUSIKÄ JA NUORUUDEN KEHITYSTEHTÄVÄT VIRHE. KIRJANMERKKIÄ EI OLE MÄÄRITETTY.	
2.1	Nuoruusikä ja elämäntyyli	7
2.2	Nuoruuden kehitystehtävät Havighurtilaisittain	8
2.3	Eriksonin psykososiaalinen kehitysteoria	9
3	LUKIOLAISTEN AMMATIN- JA KOULUTUSVALINNAT	12
3.1	Ura- ja ammatinvalintateorioita	12
3.1.1	Superin teoria	13
3.1.2	Hollandin teoria	14
3.2	Ammatti- ja uravalinnat	16
3.3	Ammattiin ohjautuminen	18
4	LIIKUNTANEUVOJAN AMMATILLINEN KOULUTUS	20
4.1	Suomalainen koulutusjärjestelmä	20
4.2	Liikunnanohjauksen perustutkinto	21
4.2.1	Urheiluopistot ammatillisen koulutuksen kentässä	23
4.2.2	Liikunnanohjauksen perustutkinnon paikallinen opetussuunnitelma	24
4.3	Liikuntaneuvonta-alan kuvaus ja arvopohja	26
5	TUTKIMUSKYSYMYKSET	27
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	28
6.1	Kohderyhmä	28
6.2	Aineiston keruumenetelmä	28
6.3	Tarinat tutkimuksessa	29
6.4	Tutkimuksen luotettavuus	30
7	NUORTEN TARINAT LIIKUNTANEUVOJA AMMATINVALINNAN TAUSTALLA	33
7.1	Liikunnallisesta taustasta liikunta-alan ammattiin	33
7.2	Vanhempien liikunnallisuus ja tuki	33
7.3	Kokemukset liikunnanohjaamisesta ja valmentamisesta	34
7.4	Muiden ihmisten koettu merkitys ammatinvalintaan	35
7.5	Tavoitteet korkeakoulussa	36

7.6 Muuta tarinoiden kertomaa	37
8 POHDINTA	39
LÄHTEET	44
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Liikunta-alan ammatilliseen koulutukseen hakee vuosittain satoja liikunnasta kiinnostuneita nuoria. Liikunnanohjauksen perustutkinnon ollessa ensimmäistä kertaa mukana yhteishaussa vuonna 2009 ensisijaisia hakijoita alalle oli noin 950, joista opiskelupaikan sai noin 30% hakijoista. Liikunta-alan ammatillisen peruskoulutuksen järjestämislupa on yhdeksällä eri puolilla Suomea sijaitsevalla urheiluopistolla (Opetusministeriön julkaisuja 2009:41, 8). Tutkinnon tavoitteena on antaa opiskelijalle ammatillisen peruskoulutuksen suorittuaan monipuoliset mahdollisuudet työskentelyyn liikunta-alan erilaisissa tehtävissä. Sen lisäksi opiskelijalla on mahdollisuus hakeutua jatkamaan opintojaan joko ammattikorkeakouluun tai yliopistoon ammatillisesta koulutuksesta saadun jatko-opiskelukelpoisuuden turvin. (Liikunnanohjauksen perustutkinnon opetussuunnitelma 2010; Opetusministeriön julkaisuja 2009:41). Suomalainen koulutusjärjestelmä mahdollistaa myös sen, että lukion käytyään opiskelija voi hakeutua suorittamaan toista toisen asteen tutkintoa ammatillisen koulutuksen puolelle. Tämä tarkoittaa sitä, että liikunta-alan ammatilliseen koulutukseen hakeutuu sekä peruskoulun päättäneitä että lukion käyneitä nuoria.

Ammatinvalintaa pidetään yhtenä tärkeimmistä valinnoista ihmisen elämässä. Itse olen päässyt seuraamaan varsin läheltä liikunnanohjauksen perustutkinnolla opettajana toimiessani opiskelijoita, jotka hakeutuvat opiskelemaan urheiluopistoon. Hakijoiden kanssa käytyjen keskustelujen perusteella tuntuu siltä, että nuoret hakevat opiskelupaikkaa useasta eri urheiluopistosta, mutta silti vain pienelle osalle hakijoista opiskelupaikka aukeaa. Itseäni on alkanut enenevässä määrin kiinnostamaan mistä johtuu liikunta-alan vetovoimaisuus yksilön tasolla sekä minkälainen tarina löytyy alalle hakeutuvan nuoren takaa. Haluan nimenomaan ymmärtää alalle hakeutuvan jo lukion käyneen nuoren ammatinvalintaa ja siihen liittyviä tekijöitä sekä valintamotiiveja. Nuoren tekemä valinta tulee kuitenkin määrittelemään osaltaan nuoren tulevaisuutta. Haluan ymmärtää minkälaisia arvoja opiskelija, joka haluaa liikuttaa muita työkseen, omaa? Minkälaisesta kulttuuritausta opiskelija on kotoisin? Löytyykö hakijoiden tarinoissa perhetaustoista jotain, millä voi ymmärtää alasuuntautuneisuutta? Onko tie ollut pitkään selvä vai haetaanko alalle hetken mielijohteesta? Onko harrastuneisuus tai ammatinvalinnan ohjaus ollut mahdollistamassa uravalintaa? Mitä tekijöitä ammatinvalinnan taustalla on? Osaan näistä kysymyksistä tulen etsimään ymmärrystä tässä pro gradu tutkimuksessani, jossa tulen tutkimaan opiskelijoiden kirjoittamia tarinoita matkasta liikunta-alalle.

2 NUORUUSIKÄ JA NUORUUSIÄN KEHITYSTEHTÄVÄT

*“Kun lakit päähän vedettiin
Kaikesta kaikki tiedettiin
Mitä vanhemmiksi vartutaan
Sitä tyhmemmiksi muututaan”*

Anssi Kela, 1972

2.1 Nuoruusikä ja elämänkulku

Nuoruus on pitkä vaihe elämässä ja nuoruusiän kehitystä ohjaa ja siihen vaikuttaa useat eri tekijät. Nuoruutta voidaan kuvata siirtymäaikana lapsuudesta aikuisuuteen. (Nurmi ym. 2014, 142.) Biologisessa kehityksessä ja fyysisessä kasvussa käydään läpi muutos, joka käsittää elimistön kasvun lapsesta aikuiseksi. (Nurmi 1995.) Yksilön ajattelu kehittyy nuoruusiän aikana loogisuudessa tasolle, joka on tyypillistä ajattelulle aikuisena. Psykologisella ja sosiaalisella tasolla nuoruudessa käydään läpi rooli muutosta, tällöin aletaan kantaa vastuuta enemmän itsestä ja omista teoista sekä irtaantumisen lapsuudenkodin vaikutuspiiristä alkaa. (Nurmi 1995.) Tähän elämän vaiheeseen kuuluu myös pohdinnat koulutus- ja ammatinvalinnoista sekä ihmissuhteista. Nuoruusiän kehitykselle pidetään tärkeänä myös sosiaalistumista ympäröivään yhteiskuntaan. Sosiaalistumisella on merkitys oman paikan ja elämäntavan omaksumisessa, tämä määrittelee myös pitkälti loppuelämän paikkaa maailmassa. (Nurmi 1995.) Dunderfelt (2011) kuvaa nuoruutta yksilöllisyyden kokeilu- ja valmisteluajankana, jolloin nuoren on aika oppia elämään itsenäisemmin muut sekä ympäröivä maailman huomioiden.

Nurmi (1995) kuvaa nuoruutta kahden eri tapahtumakulun avulla, jotka kulkevat kuitenkin elämässä lomittain. Toinen tapahtumakulku sitoutuu kehitysympäristöön, jonka nuori kohtaa ja toinen tapahtumakulku käsittää oman elämän ohjaamisen. Maailma, jossa nykypäivänä eletään tarjoaa useita mahdollisuuksia, haasteita ja rajoituksia. Tätä kaikkea säätelee nykyarvot ja instituutiot. (Nurmi ym. 2014, 151.) Nuori joutuu näissä raameissa luomaan tavoitteita ja suunnitelmia sekä tekemään omaa elämää koskevia valintoja, joita vertaa näihin ympäristön tarjoamiin mahdollisuuksiin ja kulttuuriin standardeihin. Tämän jälkeen alkaa pohtiminen kuinka tavoitteet saavutetaan ja usein päätöksistä keskustellaan vielä vanhempien ja ystävien kanssa. (Nurmi 1995.)

Nurmi ym. (2014) mukaan nuorten tavoitteet, peruskoulun 9. ja lukion 2. luokkalaisille, tehdyn tutkimuksen mukaan osoittavat niiden yhteyden iän mukaisiin kehitystehtäviin. Nuoret mainitsivat

selkeästi eniten koulutukseen liittyviä tavoitteita, jonka jälkeen tasaisesti mainittiin tavoitteita liittyen työhön, harrastuksiin, perheeseen, terveyteen sekä ystäviin. (Nurmi ym. 2014, 153 - 154.) Tyttöjen ja poikien väliset erot tavoitteissa länsimaissa ei ole kovin suuria, mutta tytöt mainitsevat tavoitteissaan ja huolenaiheissaan useammin koulutukseen ja perheeseen liittyviä asioita kuin pojat. Toisaalta taas poikien tavoitteisiin tyttöjä useammin kuuluu asiat jotka liittyvät esimerkiksi vapaa-aikaan. (Nurmi ym. 2014, 154.)

Nurmi ym. (2014, 154) mukaan nuorten huolenaiheet liittyvät kehitystehtävän onnistumisen kannalta olennaisiin asioihin kuten koulumenestykseen, mahdolliseen työttömyyteen sekä eroon parisuhteessa. Tämän lisäksi nuorten keskuudessa koetaan huolta lähipiirin hyvinvoinnista ja terveydestä. Huolenaiheeksi nuorten keskuudessa ovat nousseet myös laajemmat yhteiskunnalliset asiat ja maailman ongelmat.

Nuoruusiässä oman elämän ohjaaminen ei ole pelkästään yksilön omaa ajattelua vaan siihen vaikuttaa suuresti sosiaalinen ympäristö, jossa yksilö kasvaa ja kehittyy. Oman elämän suunnittelutaidoilla on suuri rooli ja merkitys omaa elämää ohjattaessa. (Nurmi ym. 2014, 156.) Tämän lisäksi onnistuneen kehitystehtävän läpikäymiseen vaikuttavat työskentelytavat ja strategiat, joita nuori käyttää selvitäkseen haasteellisista tilanteista elämässä, voidakseen toimia loogisesti tulee nuorella olla selkeä käsitys omista kyvyistä sekä selvillä omasta minäkuvasta. Viimeisessä vaiheessa kaiken tapahtuneen jälkeen, tulee nuoren pystyä refleктоimaan mennyttä ja saada asiat jäsenettyä uomiinsa. (Nurmi ym. 2014, 156-157.)

2.2 Nuoruuden kehitystehtävät Havighurstilaisittain

Nurmen (1995) mukaan Havighurstin kuvaama kehitystehtävä teoria sopii vielä hyvin nykytilanteen tarkasteluun, vaikka teoria on syntynyt 1940-luvulla Yhdysvalloissa, niin teemat ovat pysyneet melko samoina.

Nurmen (1995) kuvauksen mukaan Havighurst näkee kehitystehtävät elämän haasteina, joiden läpikäyminen ja niistä selviytyminen mahdollistaa siirtymisen seuraavaan elämänvaiheeseen. Havighurst jakaa kehitystehtävät kahdeksaan keskeiseen nuoruusiälle tyyppilliseen tehtävään, joita ovat 1) suhteen luominen molempia sukupuolia oleviin tovereihin 2) oman maskuliinisen tai feminiinisen roolin omaksuminen 3) oman itsensä hyväksyminen fyysisesti 4) itsenäisyyden saavuttaminen suhteessa elämässä oleviin aikuisiin 5) vastuunkanto omasta taloudesta 6) oman arvomaail-

ma kehittyminen elämää ohjaavaksi 7) omien sosiaalisesti vastuullisten käytösmallien omaksuminen sekä 8) parisuhteeseen valmistautuminen. (Dunderfelt 2011, 85; Nurmi 1995.) Nurmen (1995) mukaan myöhempien vaiheiden asiantuntijat ovat täydentäneet teoriaa lähinnä liittämällä siihen ympäristön ulottuvuuksia kuvaavia käsitteitä, jotka vaikuttavat nuoruusiän kulkuun.

Kuusisen (1995) mukaan Havighurstin uusimmassa, nykymuotoisessa teoriassa esitellään erikseen myöhäisnuoruuteen, vaihe joka sijoittuu 16 – 23 vuoden välille, liittyvät kehitystehtävät, joita ovat 1) henkinen riippumattomuus vanhemmista 2) parisuhteeseen ja yhdessä elämiseen valmistautuminen 3) Uran- ja ammatinvalinta sekä siihen valmistautuminen ja 4) oman eettisen ja moraalisen järjestelmän kehittäminen. Riippumattomuus vanhemmista ja ymmärrys vanhempien erehtyvyydestä mahdollistaa oman maailmankuvan luomisen itsenäisesti. Nykypäivänä parisuhteessa ja aloille asettumisessa hyväksytään kokeiluja ja vaihtoehtoja, mutta silti valmistautuminen parisuhteeseen kuuluu myöhäisnuoruuden kehtysvaiheeseen tyypillisesti kuten myös oman, toisista riippumattoman uskomusjärjestelmän luominen. Ammatinvalintaprosessia pidetään tärkeimpänä myöhäisnuoruuteen kuuluvana kehitystehtävänä nykyisen arvaamattomassa maailmassa, jossa yksilön pitää olla valmis jatkuvaan koulutukseen ja itsensä ammatilliseen kehittämiseen. (Kuusinen 1995.)

2.3 Eriksonin psykososiaalinen kehitysteoria

Erik H. Eriksonin psykososiaalista kehitysteoriaa pidetään kehityksen kuvauksen yhtenä perusteoksena ja se on laajasti tunnettu. Teoriassaan Erikson tarkastelee ihmisen yksilöllisyyden eli identiteetin koko elämän kestävästä kehitystä. (Dunderfelt 2011, 231.) Dunderfelt (2011, 231) pitää toisaalta Eriksonin suosiota psykologiipiireissä hieman yllättävänäkin, koska hänen tutkimukset eivät sisällä tieteelliselle tutkimukselle tyypillisiä kvantitatiivisia mittauksia eikä ne ole muiden tutkijoiden toistettavissa, koska niitä ei ole esitetty järjestelmällisesti. Pääosin aineistot koostuvat hänen omista havainnoistaan, joita hän on tehnyt terapeutisesta työstä sekä lyhyistä tekemistään kenttätyöpätkistä. Eriksonin tekstejä on usein myös luonnehdittu vaikeaselkoisiksi. (Dunderfelt 2011, 231.) Jokapaikassa häntä arvostetaan ja elämänkaaren tutkimukselle nähdään tärkeänä, että tutkija on pystynyt yhdistämään työssään tiedettä ja taiteellista lähestymistapaa aiheeseen.

Dunderfeltin (2011, 232) mukaan Erikson on luonut perustan ihmisen minuuden kehityksen ymmärtämiselle ja hänen teoria täydentää Freudin psykoanalyysin perusteita ja yhdessä Hartmanin teorian kanssa muodostaa egopsykoanalyysin perusteet. Eriksonin nähdään myös menestyksekkääs-

ti tutkineen yhteiskunnan ja yksilön vuorovaikutusta elämässä sekä hänen tapaa yhdistää eri tieteenalojen lähestymistapoja omassa työssään arvostetaan. (Dunderfeltin 2011, 232.)

Erikson jaottelee elämänkulun kahdeksaan eri ikävaiheeseen, jossa kussakin on oma kehitystehtävä ja sille vastakohta, puhutaan ikävaiheen kriiseistä, jotka läpi käytyään yksilössä syntyy uusia kykyjä ja valmiuksia. (Dunderfelt 2011, 234; Nurmi 1995.) Psykososiaaliset kehityskriisit Erikson (1982) jakaa ikäkausittain seuraavasti:

1) Heti syntymästä alkaen aina noin yksivuotiaaksi asti lapsen kehitystehtävänä on vauvaiän luottamuksen ja epäluottamuksen keskenäisen suhteen kamppailu, josta tehtävän onnistuessa elämää kantavana voimana syntyy toivo.

2) Taaperoikä, varhaislapsuus nähdään yksilöllisyyden kehittymisen alkuaikana, jonka kehitystehtävä on itsenäisyyden ja häpeän sekä epäilyn itseä kohtaan tasapainoilu. Kehitystehtävän onnistuessa persoonallisuuden perusvoimaksi kehittyy tahto (Erikson 1982, 239 - 245).

3) Leikki-ikä on aikaa jolloin ympäristön asettamia normeja ja käyttäytymismalleja ryhdytään sisäistämään. Leikki-ikäisen kehitystehtävä on aloitteellisuus, jonka vastakohta on syyllisyydentunne. Onnistuessaan kehitystehtävän kantava voima on määrätietoisuus. (Erikson 1982, 245 - 247.)

4) Kouluikäinen, varhaisnuori kamppailee kehitystehtävässään ahkeruuden ja alemmuudentunteen kanssa. Perusvoima, joka tästä voi kasvaa on osaavuus ilman alemmuuden tunnetta. (Erikson 1982, 247 - 248.)

5) Nurmen (1995) mukaan Erikson kuvaa nuoruuden kehitysvaihetta identiteetin kehittymisvaiheeksi. Nuoruusiässä yksilö joutuu käymään läpi erilaisia valintoja elämässään ja kantamaan valinnoistaan vastuuta jopa vielä aikuisiällä. Nuoruusiän kehitystehtäväksi Erikson määrittelee identiteetin, jonka vastakohtana on roolihajaannus. Tämän kehitystehtävän lopputulokseksi on määritelty uskollisuus, jolla tarkoitetaan läheisten suhteiden säilymistä elämän kolhujenkin kohdalle osuessa tai lopputuloksen toinen puoli, syrjäytyminen, joka tarkoittaa luovuttamista ihmissuhteista samassa tilanteessa. (Erikson 1982, 249 - 250; Dunderfelt 2011, 237.)

6) Aikuisuuden alkutaipaleella, varhaisaikuisuudessa, kehitystehtävänä on läheisyyden ja solidaarisuuden sisäistäminen, jonka vastakohtana on eristäytyminen. Tämän kehitysvaiheen synnyttämä voima on rakkaus. (Erikson 1982, 250 - 253.)

7) Keski-ikässä, jonka ikävaihe on melko pitkä, kehitystehtäväksi on määritelty luovuus, jonka vastakohta on lamaantuminen. Tästä syntyvä voima on huolenpito. (Erikson 1982, 253.)

8) Viimeisenä ikä kautena elämä nkaressa on vanhuus, jonka kehitystehtävä on minän eheys ja vastakohtana katkeruus ja epätoivo. Voima, jonka tämän elämän vaiheen läpi käyminen onnistuneesti voi synnyttää on viisaus. (Erikson 1982, 254 - 256.)

Vaikka Erikson esittää kehitystehtävät vastapareina, se ei Dunderfeltin (2011, 234) mukaan suinkaan tarkoita sitä, että elämä kulkee jompaa kumpaa polkua vaan yksilö liikkuu polkujen välissä tai mahdollisesti ääripäissä kokemuksissaan. Kehitysvaiheen läpi käytyään yksilö siirtyy kohti seuraavaa kehitysvaihetta mukanaan edellisen vaiheen kokemukset ja voimat. (Dunderfelt 2011, 234.)

3 LUKIOLAISTEN AMMATIN- JA KOULUTUSVALINNAT

*“Meistä tuli muurareita
Taksikuskeja, suutareita
Yksinhuoltajaäitejä, autokauppiaita
Meistä tuli lääkäreitä
Virkamiehiä, vääpeleitä
Ja tänään voidaan hetki olla kuninkaita”*

Anssi Kela, 1972

3.1 Ura- ja ammatinvalintateorioita

Häyrysen (1997) mukaan ura- ja ammatinvalinta teorioita on useita erilaisia ja niitä luokitellaan myös eri tavoin. Tutkimuksissa käytetään kahta eri tyyppistä mallia, joissa toisessa mallissa etsitään erilaisia syysuhteita toiminnalle ja toista mallia pidetään kokonaisvaltaisena kehityspeeriaatteita soveltavana mallina. Ensimmäinen malli on luonnontieteistä omaksuttu ja korostaa muuttumattomana pysyvää ihmisluontoa. Toisen mallin mukaan yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset ja yksilön urahistoria luo kokonaisuuden, jossa psykologiset ja yhteiskunnalliset tekijät linkittyvät toisiinsa. Molempia malleja suuntauksia näkyy uratutkimuksissa. (Häyrynen 1997.)

Uratutkimuksessa on kaksi näkökulmaa, joiden valossa voidaan tarkastella myös muuta kehitystutkimusta. Ensimmäinen niistä on *uranäkökulma*, jonka puitteissa voidaan tarkastella yksilön koko elämänhistoriaa kuten aikaisempia valintoja, siirtymiä ja lähtökohtia suhteessa hänen nykyiseen elämäntilanteeseensa. Toinen näkökulma on niiden *avainpisteiden tarkastelu*, jossa huomioidaan yhteiskuntatilanteen ja yksilönkehityksen vuorovaikutus. (Häyrynen 1997.)

Yhteiskunta asettaa käännekohtia yksilön elämänkulkuun, joissa vaaditaan ihmistä toimimaan tietyllä tavalla. Elämän käännekohtia ovat muun muassa jatkokoulutukseen, armeijaan sekä eläkkeelle siirtyminen, näitä ratkaisuja voidaan pohtia ja siirtää tietyissä määrin, mutta yleensä lopputulokset näistä ovat peruuttamattomia. (Häyrynen 1997.) Yleensä Häyrysen (1997) ratkaisua ei tehdä minikään ennalta odotetun mallin mukaisesti vaan ne tehdään intuitiivisesti, oman elämäkokemuksen ja erottelukyvyn pohjalta.

Ura- ja ammatinvalintateorioiden tarkoitus on yrittää selvittää miksi ja miten yksilö valitsee ammattinsa. Niiden tarkoituksena on myös käsitellä ja selittää uramuutoksia, joita ihmiset työelämänsä aikana tekevät. (Gladding 1998, 349.) Ammattiin sosiaalistuminen on käsite, joka laajasti kattaa ammatillisen suun-

tautumisen, ammatinvalinnan sekä kouluttautumisen ammattiin, mutta myös ammatissa toimittaessa arvojen ja asenteiden sekä tietojen ja taitojen omaksumisen. Tämän perusteella ammattiin sosiaalistumisen voidaan nähdä kestävän läpi ammattiuran. (Ruoppila 1995.) Tulen tarkastelemaan työni teoriassa Donald E. Superin teoriaa sekä John L. Hollandin teoriaa. Nämä molemmat teoriat kuuluvat uravalintateorioiden klassikoihin, vaikka toisaalta niitä nykypäivänä osaltaan kritisoidaankin.

3.1.1 Superin teoria

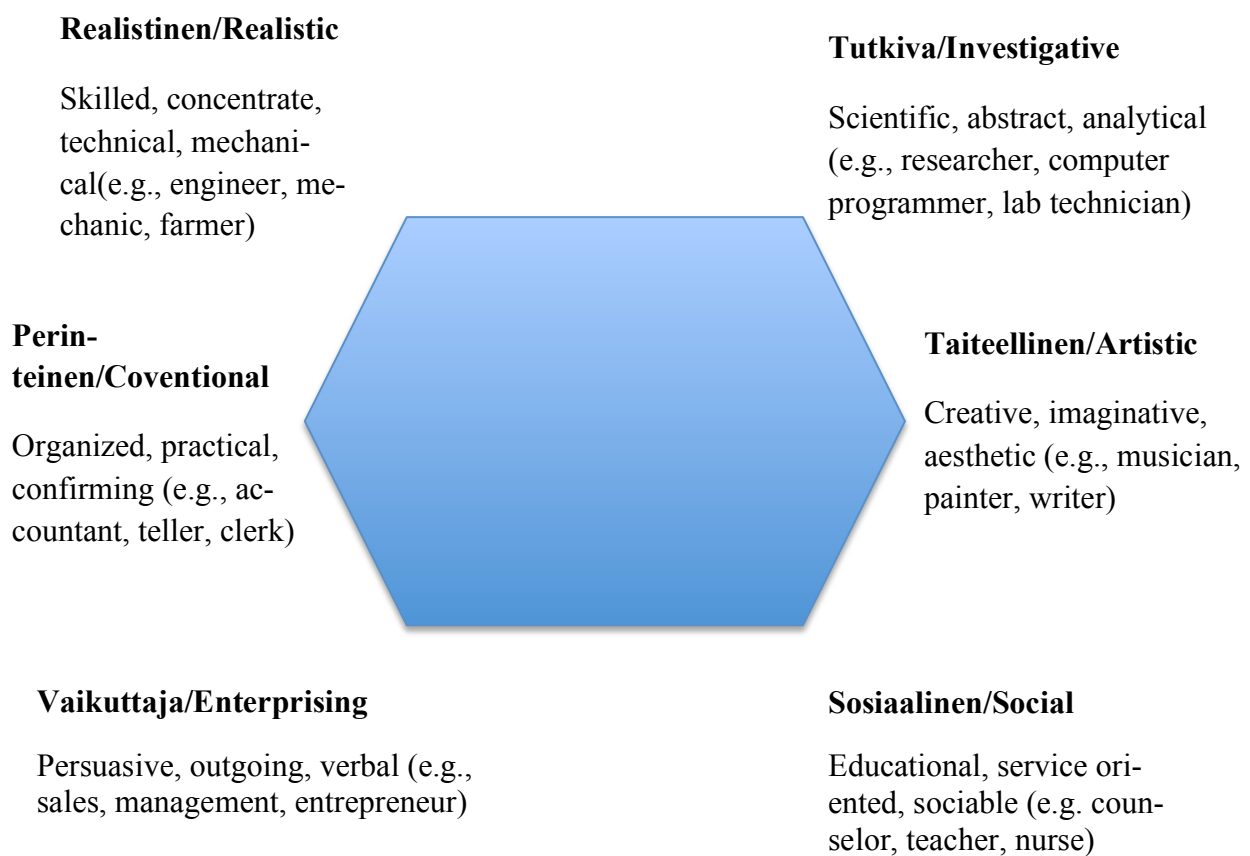
Super on luonut kehityspsykologisen urateorian, joka tunnetaan sekä ammatillisen käyttäytymisen että ammatinvalinnan teoriana. Super kokee alalla tehdyn tutkimuksen perustuvan kahteen periaatteeseen, jotka ovat klassinen elämänvaihepsykologia sekä sosiologinen työmarkkinatutkimus, joka esimerkiksi on luonnut uratyyppin käsitteen. (Super 1980, Häyrynen 1997.) Superin teoria pohjaa ajatteluaan muun muassa kehityspsykologiaan, sosiologiaan ja persoonallisuusteorioihin, joita hän on käyttänyt luodessaan omaa kehityspsykologista urateoriaa. (Jusi 2010, 26.)

Superin teoriassa keskeinen käsite on ammatillinen minäkuva. Jusin (2010) mukaan teoriassa nähdään tärkeänä persoonallisuuden ja yhteiskunnan vuorovaikutus, jotka kulkevat yksilön elämäkullussa rinnakkain ja osin lomittainkin eri ammatillisten kehitysvaiheiden läpi. Yksilö käy tällä matkalla läpi erilaisia rooleja, joista rakentuu koko ammatillinen ura.

Superin (1980) teoriassa ammattiura jaotellaan kuuteen eri kehitysvaiheeseen. Ajatuksena teoriassa on kehitysnäkökulman ulottaminen koko ammattiuraan. Superin (1980) mukaan ensimmäisessä vaiheessa lapsuudessa ja varhaisuudessa kyvyt ja kiinnostus kehittyy, jonka jälkeen nuoruudessa ryhdytään tutkimaan eri uravaihtoehtoja tämän pohjalta. Varhaisessa aikuisuudessa aletaan luomaan asemaa valitsemallaan tiellä. Asema ja ammattiroolin ylläpito jatkuu läpi keski-ään, jonka jälkeen myöhäisessä aikuisuudessa, vanhuudessa siirrytään eläkkeelle. Superin mallissa otetaan huomioon myös muut elämäkausittain jäsenyvät sosiaaliset roolit. Näiden kulkujen yhteydestä rakentuva teoria kuvaa sosiaalistuneen yksilön tarkastelua eri elämänvaiheissa. Häyrysen (1997) mukaan Superin ajatus on, että nuorten minäkäsitysten ja ammateista olevan tiedon kohdatessa ja linkittyessä toisiinsa asiat jalostuvat yhdessä ammatillisiksi kiinnostussuuntauksiksi.

3.1.2 Hollandin teoria

Holland kuvaa teoriassaan kulttuurissa vallitsevia ammattipersonallisuuden tyyppejä, joihin yksilöt vertaavat itseään omaa uraa suunniteltaessa. Tällainen kaksoissuuntautunut ajattelu on lähellä kognitiivisen psykologian ajatusta yksilön käyttäytymisestä, jossa yksilön käyttäytyminen nähdään itsestä ja ympäristöstä rakentuvana kognitiivisen kartan muodostumisena ja sen pohjalta tekoina ja kokeiluina elämässä. (Häyrynen 1997.)

KUVIO 1. Hollandin kuusi kategoriala persoonallisuus- ja ammattityypeille (mukaillen Gladding 1988. Counseling a comprehensive profession.)

Hollandin (1973) mukaan ihmiset voidaan luokitella kuuteen eri persoonallisuuden tyyppiin heidän samankaltaisuutensa perusteella (kuvio 1.) Persoonallisuustyypit ovat realistinen (realistic), tutkiva (investigative), taiteellinen (artistic), sosiaalinen (social), vaikuttaja (enterprising) ja perinteinen (conventional). Samalla tavoin kuin luokitellaan persoonallisuustyypit, voidaan luokitella myös

työympäristöt näihin kuuteen kategoriaan kuuluviksi, jossa jokaista ympäristöä dominoi tietyn tyyppiset persoonallisuudet. Jokainen yksilö etsii itselleen sopivinta työyhteisöä joka sopii hänen persoonallisuudelle, jossa hän pääsee kehittämään taitojaan sekä ilmaisemaan asenteitaan ja arvojaan. (Holland 1973, 2 - 4.) Yksilön ammatillinen käyttäytyminen on sidoksissa tämän ajatuksen mukaan yksilön persoonallisuuden ja työympäristön keskenäiseen suhteeseen.

Persoonallisuustyyppit Holland (1973, 19) määrittelee sen mukaan mitä teoreettista tyyppiä yksilö muistuttaa eniten, mutta myös sen mukaan missä järjetyksessä ihmisessä olevat muut tyyppit näytetään. Realistiselle (realistic) tyyppille tavanomaista on vaatia hyvin tarkkaa, määriteltyä ja systemaattista kuvausta kohteille ja vaikuttaville asioille. Tällainen tyyppi voi olla hyvin teknisorientoitunut, mutta sosiaaliset taidot voivat tällaisella persoonallisuustyyppillä olla heikot. (Holland 1973, 20.)

Tutkivalle (investigative) persoonallisuustyyppille on luonnollista käyttää aktiviteetteja, joissa pääsee havainnoimaan symbolista, systemaattista ja luovaa tutkimusta fyysisten, biologisten ja kulttuuristen ilmiöiden ymmärtämiseksi ja hallitsemiseksi. Tälle persoonallisuustyyppille on ominaista olla ennemmin etäältä seuraava kuin persoonallaan ohjaava ja vakuuttava. (Holland 1973, 20.)

Taiteellinen (artistic) persoonallisuustyyppi suosii vapaita ja järjestäytymättömiä aktiviteetteja, joilla pystyy muokkaamaan fyysisen ja sanallisen esityksen. Usein tälle persoonallisuustyyppille ominaiset aktiviteetit liittyvät itsensä ilmaisuun jollain tavoin kuten kirjoittamalla, näyttämällä tai musiikin avulla. (Holland 1973, 20.)

Sosiaaliselle (social) persoonallisuustyyppille ominaista on toisten manipulointi tiedottaakseen, kouluttaakseen, kehittääkseen, hoitaakseen tai piristääkseen toista. Tällainen käyttäytyminen kehittää ihmissuhdetaitoja kuten henkilöiden välisiä ja kouluttamisominaisuuksia manuaalisten ja teknisten taitojen kustannuksella. (Holland 1973, 21.)

Hollandin (1973) mukaan vaikuttaja (enterprising) tyyppi pyrkii selkeästi vaikuttamaan muihin saavuttaakseen organisaation tavoitteet tai taloudellista kasvua. Vaikuttaja on enemmän kiinnostunut tavoitteista kun yksityiskohdista ja tällainen käyttäytyminen kehittää johtajuutta sekä henkilöiden välisiä vaikuttamisominaisuuksia. Ominaispiirteiltään vaikuttaja on sosiaalinen, suosittu, aggressiivinen sekä itsevarma ja hän on johtaja joka on hyvä kommunikoimaan.

Perinteinen (conventional) persoonallisuustyyppi on ominaispiirteiltään systemaattinen, tiedontuottaja kuten asioiden luokittelija ja materiaalin tuottaja sekä omaa hyvät kyvyt tuottaa kirjoitettua ja

numeerista dataa sekä järjestellä sitä suunnitelmien mukaisesti. Tälle tyypille ominaista on hyvä numeerinen osaaminen ja hän arvostaa talous saavutuksia (Holland 1973, 22.)

Häyrysen (1997) mukaan Hollandin esittämästä teoriasta ei kuitenkaan ilmene miksi juuri hänen esittämät ammattikulttuurit ovat merkitykseltään keskeisiä ja mikä on niiden yhteys ammatillisiin stereotyyppioihin.

3.2 Ammatti- ja uravalinnat

Ammatin- ja uravalinnoista tutkimusta on tehty paljon, mutta liikunta-alalle hakeutuneista tutkimusta on tehty varsin vähän kuten myös lukiolaisten sijoittumisesta ammatilliseen koulutukseen. Sissala & Turppa (2008) ovat tutkineet pro gradu –tutkielmassaan liikuntatieteitä opiskelemaan hakeutuneiden uravalinta motiiveja, Jusi (2010) on tehnyt seurantatutkimusta abiturienttien ammatilliseen koulutukseen ja työelämään sijoittumisesta.

Sissala & Turpan (2008) tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää liikuntatieteitä Jyväskylään opiskelemaan hakeutuvien opiskelijoiden ammatinvalintamotiiveja eli pitkälti sitä mikä saa henkilön hakeutumaan liikunta-alan yliopistokoulutukseen. Tutkimuksen aineistona käytettiin sekä hakijakyselyitä (n=675) että opiskelemaan päässeiden (n=26) laadullisin menetelmin analysoituja kirjoitettuja ajatuksia koulutukseen hakeutumisesta. Määrällinen aineisto analysoitiin SPSS –ohjelmalla ja laadullisena menetelmänä avointen vastausten läpikäymisessä käytettiin sisällönanalyysiä. Tutkimuksessa vertailtiin eri hakijaryhmien eroja etsien niistä yhtäläisyyksiä ja eroavuuksia sekä tutkitiin aloittaneiden opiskelijoiden odotuksia tulevalta koulutukselta (Sissala & Turppa 2008.)

Tutkimuksessaan Sissala & Turppa (2008) tulevat siihen tulokseen, että tärkeimmäksi uravalintamotiiviksi opiskelijoilla nousee oma kiinnostus liikunta-alaa kohtaan. Useat hakijoista oli haaveillut alan opintoihin pääsemisestä pitkään, jonka puolesta puhuu myös se, että 92 % hakijoista liikunta-ala oli ensisijainen hakukohde. Toinen keskeiseksi noussut motiivi vastaajilla oli hyvä mielikuva alasta. Sissala & Turppa (2008) toteaa ettei alan palkkauksella, vanhempien tai opinto-ohjaajien vaikutuksella tai työllisyystilanteella tuntunut olevan vaikutusta uravalinta päätökseen. Vaihtoehtoisista koulutusaloista tuntui olevan tutkimuksen mukaan mielekkäimpiä toissijaisia vaihtoehtoja liikuntaan ja kasvatukseen liittyvät alat kuten liikunnanohjaaja- ja opettajakoulutus.

Jusi (2010) on väitöstutkimuksessaan tutkinut abiturienttien ammatilliseen koulutukseen ja työelämään sijoittumista. Tutkimus toteutettiin 15 vuoden urakehitysanalyysinä, johon osallistui 202

naista ja 139 miestä. Jusi käytti taustateorioina Superin ja Hollandin uranvalintateorioita, joiden testimetodiikkaa tutkimuksessa sovellettiin ja kehiteltiin Suomen oloihin paremmin sopivaksi. Keskeisenä tavoitteena tutkimuksessa oli analysoida tutkittavien urakehitystä sekä laajentaa kuvaa ammatinvalintateorioiden kehityksestä ja niiden tarjoamista mahdollisuuksista ammatinvalinnan ohjauksessa. (Jusi 2010, 196.)

Jusi (2010, 197 - 198) luokitteli tutkittavat seurantakyselyssä keskitason osaajiksi, keskitason ylittäjiksi, eksperteiksi ja johtajiksi, mikä helpotti tulosten tulkintaa. Keskeiseksi eroiksi tuloksissa Jusin mukaan naisten ja miesten välillä osoittautui miesten ja naisten ammatillisen aseman erilaisuus. Miehistä oli naisia selkeästi enemmän johtajia kun naisissa taas oli useammin edustettuna työntekijöitä ja alempia toimihenkilöitä. Eksperttejä molemmissa sukupuolissa oli saman verran. Tutkittavien ammatillista asemaa ennusti vanhempien sosioekonominen asema ja erityisesti koulutustaso sekä miehillä perheen eheys. (Jusi 2010, 197 - 198.) Suoriutumisessa lukio-opinnoista oli ammatillisten ryhmien välisiä eroja. Johtajat ja ekspertit suoriutuivat lukiosta paremmin sekä ammatillisen suuntautumisen suhteen tehtiin kypsiä valintoja kun taas keskitason suoriutujilla ja ylittäjillä lukio oli hankalaa aikaa ja ammatillisen suuntautumisen suhteen oltiin passiivisia. Jusin (2010, 197 - 198) mukaan ammatillinen suuntautuminen, Hollandin testimetodiikalla mittattuna lukion viimeisenä vuotena, ennusti tulevaa ammatillista asemaa. Kokemukset työelämästä oli myös positiivisimpia eksperteilla ja johtajilla kuin keskitason osaajilla ja ylittäjillä. Tutkimuksen loppuvaiheessa kiinnitettiin huomiota nuorten urasuunnittelun viimeiseen vaiheeseen, jossa huomattiin, että urasuunnittelutilanne näytti selkeimmältä molempien sukupuolien osalta johtajilla. Selkeä tilanne oli eksperteillä ja miesten ryhmässä myös keskitason ylittäjillä. Muiden tilanne oli heikompi ja osa kuvasi tilannettaan jopa pattitilanteeksi, myös uusiin ammatteihin siirtymistä harkitsi tai oli jo siirtynyt suuri osa tästä ryhmästä. (Jusi 2010, 197 -198.)

Koulutusvalintaan liittyy useita eri tekijöitä kuten edellä esitellyt teoriat ja tutkimukset kuvaavat. Teorioiden lisäksi voisi nostaa esille muutamia asioita, joita suomalaisella tasolla voidaan liittää ratkaisujen tekemiseen. Positiivisena nähdään, että ratkaisut koulutusvalinnoista ovat pitkälti nuorten omissa käsissä ja muun muassa maksuton koulutus takaa sen, että ainakin periaatteessa kaikilla nuorilla on mahdollisuudet hakeutua esimerkiksi korkeakouluun. (Nurmi ym. 2014, 175 - 176.)

Huonona Nurmen ym. (2014, 175 -176) mukaan pidetään sitä, että suomalaisen koulun menestystarinoista huolimatta tai juuri niistä johtuen koulutusratkaisut tehdään varsin myöhäisellä iällä. Osasyynä tähän pidetään nyky lukion kovaa tahtia, jonka jälkeen yhä useampi opiskelija haluaa pitää välivuotta opinnoistaan. Myös edellä mainittu opiskeluiden maksuttomuus taas luo kovan kil-

pailun aloituspaikoista, jolloin useampia kertoja alalle haettaessa ikää kertyy ja valmistuminen ajoittuu helposti 30 ikävuoden tienoille. (Nurmi ym. 2014, 176.)

3.3 Ammattiin ohjautuminen

Peruskoulun loppuessa nuoret joutuvat miettimään tulevaisuuttaan ja ammatillisia toiveitaan. Usein lukioon mennään vielä miettimään tulevaa koulutusvalintaa sekä ammatillista suuntautumista. (Nyyssölä 2004.) Antikainen, Rinne & Koski (2000, 274) mukaan koulutusjärjestelmä tarjoaa nuorille valmiita identiteettityyppejä sekä arvioi nuorten mahdollisuuksia saavuttaa niitä ja sitä kautta tuottaa oppilaiden identiteettejä eli käsityksiä omista valmiuksista ja ymmärryksestä omasta oppijuudestaan. Nuoret tekevät koulutusvalintoja sekä reaalin ja ihanneminän varassa arvioimalla omia valmiuksiaan ja koulutusjärjestelmän tarjoamia mahdollisuuksia ja vaateita. Toisin sanoen nuori pohtii sitä kuka on, millaiseksi haluaa tulla ja minkälainen koulutus juuri itselle sopii. (Antikainen ym. 2000, 274.)

Antikainen ym. (2000, 274.) huomauttaa, että identiteetit voi myös asettaa sekä ulkoisia että sisäisiä esteitä koulutukseen hakeutumiselle. Ulkoisena esteenä voi koulutukseen hakeutumisessa mainita koulutusalan asettamat vaateet kuten tietyn arvosanan tai tutkinnon, jotta alalle voi hakeutua. Identiteettien aiheuttamana sisäisenä esteenä voidaan nähdä yksilön oma toiminta, jossa yksilö sulkee itseltä joitain koulutusaloja tai -tasoja, koska ei koe niiden olevan itselle sopivia. Vaikka identiteettien nähdään suuntaavan koulutusvalintoja, on hyvä pitää mielessä, että koulutusvalintoja ohjaa myös useat ulkopuoliset seikat. (Antikainen ym. 2000, 284-285.) Useisiin koulutuksiin opiskelijat valitaan pääsykokeilla, joissa suurin osa hakijoista usein karsiutuu koulutuksesta. Pääsykokeiden lisäksi jatkokoulutukseen pääsemiseen voi vaikuttaa aiemmin hankitut arvosanat sekä muut tutkinnot, toisiin koulutuksiin voi myös olla esimerkiksi fyysisiin ominaisuuksiin liittyviä vaateita. (Antikainen ym. 2000, 285.)

Häyrysen (2008, 372) mukaan uravalintoihin vaikuttaa yhteiskunnassa kolme vahvaa järjestelmää, jotka vaikuttavat valinta-asenteiden kautta ihmisten ammatilliseen suuntautumiseen. Järjestelmät liittyvät sosiaaliseen sukupuoleen, vanhahtaviin käsityksiin fyysisen ja psyykkisen työn eroista sekä ammattien sosiaalisiin arvojärjestyksiin. Tämän lisäksi Häyrynen (2008, 372) esittää, että nykyään ammatinvalintapsykologiassa korostuu pohdittu uravalinta, joka nähdään keskiluokalle ominaisena ja nyt mallia esitetään kaikille ryhmille.

Häyrysen (2008, 373) mukaan ranskalainen sosiologi Pierre Bourdieu on ottanut kantaa uravalinta-teorioiden esittämiin malleihin kyseenalaistamalla uravalintoihin liittyvän ajatuksen urasuunnittelusta. Bourdieun näkemyksen mukaan eri yhteiskuntaryhmille on luonteenomaisia elämänratoja ja siihen liittyviä siirtymiä, joita pitkälti määrittää ryhmän sosiaaliset resurssit kuten kulttuuripääoma, ryhmälle ominainen varallisuus sekä sosiaaliset verkostot. (Häyrynen 2008, 373.) Teorian mukaan poikkeamat ihmisillä lähtökohdistaan on toki mahdollisia, eikä sosiaalinen tyyppiura täysin määrää tulevaa elämäntulkua.

4 LIIKUNTANEUVOJAN AMMATILLINEN KOULUTUS

Liikunnan eri sektoreilla työskenteleviä ihmisiä Suomessa on paljon ja taustat alalla toimijoille voivat olla hyvin erilaisia ja vaihdella viikonloppukurssien kävijöistä yliopistossa koulutettuihin liikuntatieteen maistereihin. Alalla työskentelijöiltä vaaditaan jatkuvaa itsensä kehittämistä ja ammattitaitoa huomioida ihmisten erilaisia tarpeita sekä kykyä toimia muuttuvissa tilanteissa asiakkaat huomioiden. Ammatissa menestyminen vaatii tämän lisäksi töiden hoitamista vastuullisesti ympäristöhuomioiden sekä yhteisön arvoihin sitoutuen. (Liikunnanohjauksen perustutkinto 2015,158) Seuraavissa kappaleissa tulen kuvaamaan suomalaista koulutusjärjestelmää, liikunta-alaa ja alan tutkintoon johtavia koulutuksia sekä arvopohjaa hieman tarkemmin.

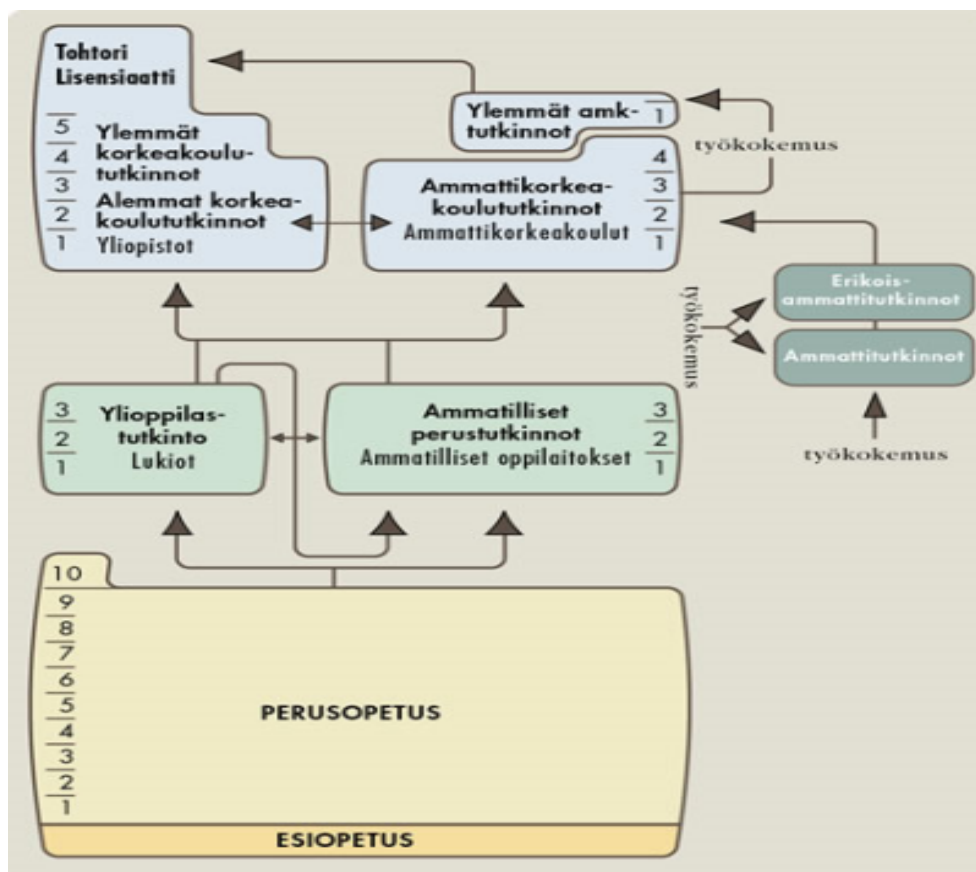
4.1 Suomalainen koulutusjärjestelmä

Suomalaiselle koulutusjärjestelmälle on tyypillistä pitkä yhtenäiskoulutus, jossa opiskellaan ilman eriyttämistä koko peruskoulu-aika. Tässä järjestelmässä ensimmäiset valinnat tehdään vasta 15 - 16 vuoden iässä, jolloin tehdään päätös suuntautumisesta peruskoulun jälkeiseen koulutukseen. (Nurmi ym. 2014, 175.) Suomalainen koulutusjärjestelmä mahdollistaa useita erilaisia reittejä ammattiin opiskeluun. Peruskoulun jälkeiseen koulutukseen on mahdollisuus hakea joko lukioon, jonka tehtävänä on laaja-alainen yleissivistyksen vahvistaminen tai ammatilliseen koulutukseen, jossa opiskellaan suoraan valitun alan ammattiin. (Opetushallitus 2015.)

Lukion oppimäärän laajuus on kolme vuotta, mutta halutessaan lukion voi suorittaa nopeammin tai tarvittaessa opiskeluaikaa voi myös pidentää. Lukion oppimäärän suorittaakseen opiskelija tulee suorittaa vähintään 75 kurssia, paitsi aikuislukion vähimmäiskurssimäärä on 44 kurssia. (Opetushallitus 2015.) Ammatillinen peruskoulutus on tukintoon tähtäävää koulutusta kuten myös ammatillinen lisäkoulutuskin. Pääsääntöisesti ammattikoulutus tapahtuu oppilaitoksissa, mutta koko ajan opiskelua ja oppimista tapahtuu enemmän ja enemmän myös työpaikoilla sekä verkko-oppimisympäristöissä. (Opetushallitus 2015)

Jokaiselle koulutukselle kunkin koulutussektorin lainsäädäntö määrittelee tavoitteet joiden linjassa opetusta suunnitellaan ja toteutetaan. Koulutusjärjestelmä mahdollistaa myös sen, että nuorella on mahdollisuus opiskella useampi samalla asteella toteutettava tutkinto kuten ylioppilastutkinto ja ammatillinen perustutkinto (Kuvio 2). Myös polut korkeampaan koulutukseen ovat valittavissa eri-

laisia ammatillisia polkuja kulkien. Esimerkiksi liikunnanopettajakoulutukseen Jyväskylän yliopistoon on mahdollista hakeutua opiskelemaan joko lukion tai ammatillisen liikunta-alan koulutuksen jälkeen. Hankkimalla alan työkokemusta ja opiskelemalla ammattitutkinnon on myös hakukelpoinen jatko-opiskeluihin korkeakouluissa. (Opetushallitus 2015)

KUVIO 2. Suomalainen koulutusjärjestelmä (Opetushallitus 2015)

4.2 Liikunnanohjauksen perustutkinto

Liikunnanohjauksen perustutkinnon ollessa ensimmäistä kertaa mukana yhteishaussa vuonna 2009 ensisijaisia hakijoita alalle oli noin 950, tämän jälkeen alan hakijamäärät ovat jatkuvasti hieman kasvaneet. Liikunta-alan ammatillisen peruskoulutuksen järjestämislupa on yhdeksällä eri puolilla Suomea sijaitsevalla urheiluopistolla (Urheiluopistoverkosto 2010-luvulla 2009: 41). Tutkinnon tavoitteena on antaa opiskelijalle ammatillisen peruskoulutuksen suoritettuaan monipuoliset mahdollisuudet työskentelyyn liikunta-alan erilaisissa tehtävissä. Sen lisäksi opiskelijalla on mahdolli-

suus hakeutua jatkamaan opintojaan joko ammattikorkeakouluun tai yliopistoon ammatillisesta koulutuksesta saadun jatko-opiskelukelpoisuuden turvin. (Liikunnanohjauksen perustutkinnon opetussuunnitelma 2010, 9; Urheiluopistoverkosto 2010-luvulla 2009: 41). Suomalainen koulutusjärjestelmä mahdollistaa myös sen, että lukion käytyään opiskelija voi hakeutua suorittamaan toista toisen asteen tutkintoa ammatillisen koulutuksen puolelle. Tämä tarkoittanee sitä, että liikunta-alan ammatilliseen koulutukseen hakeutuu sekä peruskoulunsa päättäneitä että lukion käyneitä nuoria.

Liikunnanohjauksen perustutkinnon opetussuunnitelman (2010, 9) mukaan tutkinnon tavoitteena on antaa tutkinnon suorittaneelle liikuntaneuvojalle valmiudet työskennellä monipuolisesti liikunta-alan erilaisissa tehtävissä. Tutkinnon suoritettuaan liikuntaneuvojan tulisi kyetä ohjaamaan erilaisia liikuntaryhmiä lapsista aina ikääntyviin ihmisiin sekä erityistukea tarvitseviin henkilöihin asti. Liikuntaneuvojan tulee myös osata antaa liikuntaneuvontaa ihmisten erilaiset tarpeet ja arjen mahdollisuudet huomioiden. Liikuntaneuvojan tulee myös osata suunnitella ja järjestää liikunta- tai urheilutapahtuma tapahtumanjärjestämisen periaatteet huomioiden. (Liikunnanohjauksen perustutkinto 2010, 9.)

Liikunnanohjauksen perustutkinto voidaan suorittaa joko näyttötutkintona tai ammatillisena peruskoulutuksena. Tutkinto koostuu suoritustavasta riippumatta kolmesta kaikille pakollisesta ammatillisesta tutkinnonosasta, joita ovat liikunnanohjaus, liikuntaneuvonta ja liikuntatapahtuman järjestäminen. Tämän lisäksi opiskelijat voivat valita ammattitaitoa täydentävistä alakohtaisista tutkinnonosista taustakoulutuksesta riippuen yhden tai kaksi tutkinnon osaa. (Liikunnanohjauksen perustutkinto 2010, 10.) Tämän lisäksi opiskeluun kuuluu yrittäjyysopintoja, pakollisia tutkinnon osia kuten, äidin-kieltä, matematiikkaa ja kieliä sekä valinnaisia tutkinnonosia esimerkiksi etiikkaa, ympäristötietoa ja tieto- ja viestintätekniikkaa. Kaikessa ammatillisessa koulutuksessa yhdeksi arvioinninkohteeksi on noussut elinikäisen oppimisen avaintaidot, jolla tarkoitetaan osaamista, jota tarvitaan jatkuvasti muuttuvissa tilanteissa sekä työelämän hektisyydessä ja siitä selviämisessä. (Liikunnanohjauksen perustutkinto 2010, 11.)

Liikunnanohjauksen perustutkinnon opetussuunnitelman (2010, 26 - 31) mukaan liikunnanohjauksen tutkinnonosan tavoitteena on muun muassa, että opiskelija osaa suunnitella tunteja ja kokonaisuuksia erilaisille liikuntaryhmille, osaa toimia erilaisissa ympäristöissä sekä osaa antaa palautetta ja kannustaa ihmisiä. Myös turvallinen ja esimerkillinen toiminta on yksi arvioinninkohteista. Opiskelijan tulee myös pystyä osoittamaan kykyä toimia sekä yksin että ryhmän jäsenenä erilaisissa toimintaympäristöissä. Kaikessa toiminnassaan opiskelijan tulee huomioida asiakkaan terveys ja turvallisuus sekä ottaa huomioon toimintakyky. (Liikunnanohjauksen perustutkinto 2010, 26 - 31.)

Liikuntaneuvonnan tutkinnonosa keskittyy taas henkilökohtaisempaan liikuntaneuvontaan, jossa tarkoituksena on, että opiskelija pystyy testaamaan tai arvioimaan asiakkaan fyysistä toimintakykyä ja tuloksiin perustuen pystyy antamaan asiakkaalle tai asiakasryhmälle liikuntaneuvontaa huomioiden asiakkaan tavoitteet ja terveyslähdekohdat. Toiminnan tavoitteena on ottaa huomioon ihmiskehon rakenne ja toiminta, erilaisten ihmisten liikumisen erityispiirteet sekä turvallisuusseikat. (Liikunnanohjauksen perustutkinto 2010, 31 - 36.)

Liikuntatapahtuman järjestämisen tutkinnonosassa opetussuunnitelmaan (2010) perustuen opiskelijan tulee osallistua liikuntatapahtuman järjestämiseen suunnittelemalla, markkinoimalla ja organisoimalla liikuntatapahtumaa sekä laatia tapahtumaan turvallisuussuunnitelma, tehdä yhteistyötä eri toimijoiden kanssa ja noudattaa kestävän kehityksen periaatteita. Tutkinnonosassa opiskelijan tulee myös osoittaa pystyvänsä huomioimaan tapahtuman taloudellinen näkökulma. (Liikunnanohjauksen perustutkinto 2010, 36 - 41.)

Valinnaisissa tutkinnon osissa opiskelijalla on mahdollisuus syventää osaamistaan itselleen tarpeelliseksi kokemissaan tai mieluisimmissa alakohtaisissa tutkinnon osissa, jotka ovat terveysliikunnan ohjaus, lasten ja nuorten liikunnan ohjaus, soveltavan liikunnan ohjaus, valmennus, luonto- ja elämysliikunnan ohjaus, seuratoiminta ja liikuntayrittäjäyys. Kaikki koulutuksen tarjoajat eivät tarjoa jokaista alakohtaista tutkinnon osaa valinnaisina opintoinaan, mutta opiskelijalla on mahdollisuus suorittaa tutkinnon osa halutessaan muussa kuin omassa oppilaitoksessaan henkilökohtaisen opetussuunnitelman turvin, joka takaa opiskelijalle oman henkilökohtaisen opintopolun. (Liikunnanohjauksen perustutkinto 2010, 36 - 41.)

4.2.1 Urheiluopistot ammatillisen koulutuksen kentässä

Urheiluopistojen tehtävät ovat moninaisia. Urheiluopistot toimivat koulutusorganisaatioina, huippu-urheilun valmennuskeskuksina sekä vapaa-ajan harrastuskeskuksina, johon yksittäiset henkilöt, perheet tai kaveriporukat voivat mennä liikkumaan. (<http://www.urheiluopistot.fi>)

Ammatillisen koulutuksen kentässä urheiluopistot järjestävät liikunta-alan koulutusta sekä perus- että lisäkoulutuksena. Peruskoulutuksena järjestetään liikunnanohjauksen perustutkintoa ja koulutus järjestetään sisäoppilaitoksessa, jossa opiskelijat majoittuvat ja ruokailevat opintojensa ajan. (<http://www.urheiluopistot.fi>.) Lisäkoulutus on aikuisille suunnattua perustutkinnon jälkeistä täydennys- tai jatkokoulutusta, jonka tarkoituksena on ammatillisen kompetenssin kasvattaminen. Ur-

heiluopistot järjestävät myös eri alojen ammatti- ja erikoisammattitutkintoja.

(<http://www.urheiluopistot.fi>.)

4.2.2 Liikunnanohjauksen perustutkinnon paikallinen opetussuunnitelma

Urheiluopistossa, jossa työskentelen, pedagogisina valintoina käytetään humanistista ja sosiokonstruktivistista oppimiskäsitystä. Näissä käsityksissä opiskelija nähdään aktiivisena, omista motivaatioistaan toimivana itseohjautuvaksi kehittyvänä yksilönä, jolloin hän toimii yhteistoiminnallisuuden periaatteiden mukaan muiden kanssa jakaen ja yhdistäen tietoa ja jakaen omia kokemuksiaan. (Liikunnanohjauksen perustutkinto 2015, 3.)

Työkaluna ja menetelmänä opinnoissa käytetään prosessioppimista, joka on yhteisöllistä ja tutkivaa oppimista, jossa opiskelija on keskiössä. Tarkoituksena tässä on, että opiskelijalla on mahdollisuus päästä osallistumaan opetuksen, kurssien tavoitteiden, sisältöjen ja toteutustapojen sekä arviointimenetelmien suunnitteluun mahdollisuuksien mukaan. (Liikunnanohjauksen perustutkinto 2015, 3.) Opiskelijat suorittavat osaa opinnoistaan pienryhmissä eli tiimeissä. Tiimit ovat tutkinnonosa kohtaisia, joissain tutkinnonosissa sama tiimi työskentelee yhdessä läpi opintojen, mutta joissain tutkinnon osissa tiimit muuttuvat projektien vaihtuessa. Tällaisen yhteissuunnittelun voidaan ajatella lisäävän opiskelun tavoitellisuutta ja opiskelijoiden sisäistä motivaatiota. Ryhmässä tehty eriytetty yhteissuunnittelu myös edesauttaa kaikkien osallistumista. (Uusikylä & Atjonen 2005, 126 - 127.)

Paikallisesti on myös sovittu, että myös opettajat suunnittelevat, toteuttavat ja kehittävät opettamistaan tiimeittäin. Opettajiimit on määritelty opettajien oman osaamisen kartoittamisen yhteydessä. Tämän toimintatavan ydinajatus on, että asioiden parhaat ja motivoituneimmat asiantuntijat pääsevät työskentelemään itselleen mieluisimpiin tehtäviin. Opettajien päästessä suuntautumaan itselleen mieluisimpiin tehtäviin voidaan ajatella, että työviihtyvyys paranee, halu kehittää omaa tiimiä kasvaa ja pedagoginen rakkaus näkyy työssä. Määttä ja Uusiautin (2012) mukaan hyvä opetus edellyttää aitoa vuorovaikutusta ja kykyä asettua vuorovaikutussuhteeseen oppilaiden, opettajatovereiden ja tänä päivänä myös yhä enemmän koululaitosta ympäröivän laajemman toimintaympäristön ja elinkeinoelämän kanssa. Myös opettajan kyky verkottaa koulu osaksi alueen erityisasemaa vahvistaa koulun kulttuurista ja sosiaalista tehtävää nähdään merkityksellisenä.

Kuten liikunnanohjauksen perustutkinnon kuvauksessa edellä kerrottiin, kuuluu pakollisia tutkinnonosia opintoihin kolme: liikunnanohjaus, liikuntaneuvonta ja liikuntatapahtuman järjestäminen.

Tämän lisäksi opintoihin sisältyy yhteisiä tutkinnonosia, jotka ovat pakollisia ja osaksi samoja kaikessa ammatillisessa koulutuksessa sekä vapaasti valittavia tutkinnon osia. Näiden lisäksi jokainen opiskelija pääsee valitsemaan yhden tai kaksi omaa ammattitaitoa syventävää valinnaista tutkinnonosaa. Valinnaisista tutkinnonosista paikallisesti urheiluopistossa tarjotaan: terveysliikunnanohjaus, lasten ja nuorten liikunnanohjaus, soveltavan liikunnanohjaus sekä valmennus. (Liikunnanohjauksen perustutkinto 2015, 7 - 10.)

Urheiluopistolla uuden pedagogisen linjan mukaisesti pakolliset tutkinnonosat toteutaan opettaja-tiimijohtoisesti. *Liikunnanohjauksen tutkinnon osassa* sisällöllisiä keskiöitä ovat minä, taidot, työ, leirikoulut sekä tutkinnonosaan liittyvä työssäoppiminen. (Liikunnanohjauksen perustutkinto 2015, 7.) Minä –osion lähtökohta on nimensä mukaisesti opiskelija itse. Kokonaisuuteen kuuluu opiskelijana orientoitumiseen, oppijan omiin taitoihin sekä ohjauksen perusteisiin liittyviä laajoja kokonaisuuksia. Taidot –osio käsittää kokonaisuudet ohjaamisesta, motorisista perustaidoista sekä vuorovaikutustaidoista. (Liikunnanohjauksen perustutkinto 2015, 7.) Kokonaisuudessa opiskelija pääsee muun muassa suunnittelemaan liikunnanohjaustunteja ja ohjaamaan erilaisia asiakasryhmiä huomioiden terveyden, turvallisuuden ja terveyden edistämisen näkökulmat. Työ –osio sisältää ohjaajan etiikkaan, arvoihin ja työelämän moninaisuuteen liittyviä kokonaisuuksia, joissa pohtimaan omaa ohjausfilosofiaa sekä toimintaa aidossa työympäristössä. (Liikunnanohjauksen perustutkinto 2015, 7.) Leirikoulut sekä työssäoppiminen –osiot ovat molemmat aitoa asiakastyötä muuttuvien asiakkaiden kanssa sekä urheiluopistolla että itse hankitulla työssäoppimispaikalla.

Tuntimäärältään laajin tutkinnon osa on *liikuntaneuvonta*. Tutkinnon osa sisältää ihminen, valmentaminen ja neuvonta, kansanterveys elämänkaari, aktiivinen elämänkaari, opiskeluihin liittyvät projektit sekä työssäoppiminen kokonaisuudet. Opinnot kattavat laajasti ihmisen anatomiaan ja fysiologiaan, ravintoon, testaamiseen, ergonomiaan sekä terveyteen liittyviä teemoja. Työssäoppimisen pääpainopisteenä on yksilöllinen liikuntaneuvonta sekä testaaminen. (Liikunnanohjauksen perustutkinto 2015, 9.)

Liikuntatapahtuman järjestäminen tutkinnon osaan sisältyy muun muassa seuraavat kokonaisuudet: ryhmäytymisleiri, tapahtuman järjestämisen perusteet, liikunta yhteiskunnassa ja liikuntahistoria, tunturihihtoviikko sekä työssäoppiminen. Tapahtuman järjestämisen perusteet kokonaisuudessa opiskelijat oppivat tapahtuman suunnitteluprosessia, markkinointia, tapahtuman talouden hallintaa, yleisiä organisointi ja toteutus taitoja, jonka jälkeen opiskelijat pääsevät toteuttamaan erilaisia liikuntatapahtumia käytännön työssä. (Liikunnanohjauksen perustutkinto 2015, 11.)

Näiden pakollisten tutkinnon osien jälkeen ja osaksi niiden lomassa opiskelija pääsee valitsemaan omaa ammattitaitoa parhaiten täydentäviä tutkinnonosia ennalta määritellystä joukosta, jota urheiluoopisto tarjoaa. Opiskelijalla on mahdollisuus hakeutua suorittamaan tutkinnon osaa johonkin muuhun ammatilliseen oppilaitokseen halutessaan, jos kyseistä tutkinnonosaa ei ole mahdollista käydä oppilaitoksessa, jossa on kirjoilla. Tästä kokonaisuudesta koostuu liikunnanohjauksen ammatillinen perustutkinto. (Liikunnanohjauksen perustutkinto 2015, 5-6.)

4.3 Liikuntaneuvonta-alan kuvaus ja arvopohja

Liikunnanohjauksen perustutkinnon perusteissa (2015) liikuntaneuvojan työtä kuvataan monipuoliseksi. Liikuntaneuvoja tekee työtään eri-ikäisten ja erilaisin odotuksin varustettujen asiakkaiden kanssa vaihtelevissa toimintaympäristöissä, tavoitteena tukea asiakkaiden kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä ohjata kaikkia asiakkaita, lapsista perheisiin ja ikääntyviin, liikunnalliseen elämäntapaan. Liikuntaneuvojalle itsensä kehittäminen muuttuvassa yhteiskunnassa sekä verkostoituminen muiden toimijoiden kanssa on työn onnistumisen kannalta erityisen tärkeää. Yhä useampi liikunta-alan ammattilainen tekee työtään yrittäjänä, mutta työtä tehdään myös kaupungeilla ja kunnilla, urheiluseuroissa ja kuntokeskuksissa. Näillä kaikilla sektoreilla menetyksen tae työssä on laadukas ja vastuullinen työn tekeminen, jossa asiakas on tarpeineen keskiössä. (Liikunnanohjauksen perustutkinto 2015.) Liikuntaneuvonta-alalla arvopohja perustuu pitkälti alan ymmärtämiseen niin nykyään kuin historian tuntemiseenkin. Vastuullisuus, empaattisuus, vuorovaikutus ja hyvät tavat nähdään tärkeänä osana alan arvoja kuten myös erilaisuuden hyväksyminen ja kunnioittaminen. (Liikunnanohjauksen perustutkinto 2015.)

5 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän pro gradu tutkimuksen tarkoitus oli selvittää liikunnanohjauksen perustutkinnolle valittujen ylioppilaspohjaisten opiskelijoiden ammatinvalintaan johtaneita syitä sekä valintaan vaikuttaneita asioita.

Tutkimuskysymykset olivat

1. Miten opiskelija kokee elämänsä johtaneen opiskeluun liikunnanohjauksen perustutkinnolla?
2. Mitkä asiat vaikuttavat koulutusvalintaan?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Laadullisen tutkimuksen tekoa voi Kiviniemen (2010) mukaan kutsua prosessiksi, jossa inhimillisenä aineistonkeruun välineenä toimii tutkija itse. Pysin kuvaamaan seuraavissa luvuissa tutkimukseni kulkua ja matkan vaiheita.

6.1 Kohderyhmä

Kohderyhmä tutkimuksessani oli liikunnanohjauksen perustutkinnon ensimmäisen vuosikurssin ylioppilaspohjaiset opiskelijat, jotka olivat iältään 19 - 23-vuotiaita miehiä ja naisia. Lähtökohta tutkimukseen oli laadullinen, koska ajatukseni oli tulkita todellista elämää opiskelijoiden kirjoittamista tarinoista (Alasuutari 2014, 127-128). Tutkimukseen osallistui 15 naista ja 8 miestä. Osallistuminen tutkimukseen oli opiskelijoille vapaaehtoista, vaikka kurssityönä kirjoitelman kirjoittaminen kuului kaikille opiskelijoille.

6.2 Aineiston keruumenetelmä

Aineistona käytin opiskelijoilta kerättyjä kirjoitettuja tarinoita matkasta liikunta-alan opintoihin. Ensimmäisen koevedoksen tarinoiden aiheelle tein toukokuussa 2015 liikunnanohjauksen perustutkinnon pääsykokeissa, jossa kaikki 183 pääsykokeisiin osallistunutta nuorta kirjoitti kirjallisen tehtävän, jossa oli tarkoituksena kirjoittaa lyhyt tarina omasta elämästä ja vastata kysymyksiin: Miten valitsit tämän koulutuksen? Mitkä tekijät vaikuttivat siihen, että olet nyt täällä pääsykokeissa? Luetuani nämä tarinat ymmärsin, että toivon tarinoihin hieman enemmän pohdintaa.

Esitin koulutuksen opettajille, että liitäisimme tehtävän opintokurssiin, jolloin voisimme käydä opiskelijoiden kanssa ennen tehtävää läpi elämänkaariteorioita ja nuoruutta elämänvaiheena. Tutkimusaineiston tarinat liittyivät liikunnanohjauksen tutkinnon osan kurssiin, jossa käsiteltiin ihmisen kasvua ja kehitystä nuoruudessa. Tarinat kirjoitettiin opiskeluiden ensimmäisen lukukauden puolessa välissä kahdella erillisellä kirjoituskerralla. Ajatus sille, että tarinaa kirjoitettiin kahdessa osassa oli, että ajattelin opiskelijoiden saavan hieman etäisyyttä omiin teksteihinsä, jolloin mieleen saattoi vielä tulla asioita joita ei ensimmäisellä kerralla kirjoitettu (Syrjälä 2010).

Yhteensä tuotettua tekstiä oli 31 sivua, fontilla 12 ja rivinvälillä 1,5. Eniten kirjoittanut opiskelija kirjoitti 1851 sanaa ja vähiten tekstiä tuottanut opiskelija kirjoitti 183 sanaa. Jokainen opiskelija sai kirjoittaa tarinaa omalla tavallaan ja käyttämällään kielellä, jotta tarina on mahdollisimman autenttinen kuvaus opiskelijan ajatuksista (Syrjälä 2010). Elävyyttä teksteihin toi esimerkiksi murteet, joita opiskelijat käyttivät tarinoissaan.

Suullisesti tutkimusluvan pyysin koulutuspäälliköltä (6.4.2015) ja kirjallisesti luvan anoin vielä rehtorilta (liite 1). Opiskelijoille tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista, vaikka kirjoitelman kurssityönä teki jokainen. Opiskelijat kirjoittivat tarinan kurssiin liittyen, mutta jokainen lisäsi tarinan alkuun virkkeen, jossa annettiin lupa tai kiellettiin tarinan käyttö pro gradu –tutkimuksessa. Opiskelijoista yhtä tarinaa lukuunottamatta kaikki antoivat luvan tarinansa käytölle tutkimusaineistona. Kerroin opiskelijoille tutkimuseettisistä seikoista kuten aineiston käytöstä nimettömänä ja siitä ettei opiskelijoita voi yhdistää henkilöinä tutkimukseeni.

Tutkittavan aineiston laajuus ei ole kovin suuri, mutta edustaa kuitenkin yhden vuosikurssin lähes kaikkia ylioppilaspohjaisia opiskelijoita oppilaitoksessa. Kokonaisuudessaan otos edustaa noin 20 % syksyllä 2015 aloittaneista ylioppilaspohjaisista liikuntaneuvojaopiskelijoista koko maassa.

6.3 Tarinat tutkimuksessa

Narratiivisuudella tarkoitetaan lähestymistapaa, jossa aineisto on tuotettu kertomuksin ja tarinoin. Tarinoiden tulkinnalla pyritään välittämään ja rakentamaan tietoa lukijoille koetusta todellisuudesta. (Heikkinen 2010.) Polkinghorne (1995) määrittelee tarinaksi diskurssin, jossa tapahtumat ja toiminnot nivoutuvat juonellisesti yhteen. Juonellisuuden myötä tapahtumista ja toiminnoista paljastuu uusien suhdemerkitseiden taso. Esimerkkinä Polkinghorne mainitsee: “Kuningas kuoli. Prinssi itki” lauseparin, jotka itsenäisinä tapahtumina eivät saa suhdemerkitseä, jonka juonellisuus tuo esiin. Tarinat ovat kielellisiä kuvauksia ainutkertaisista elämän kytkeytyneisyyden kokemuksista. (Polkinghorne 1995) Tuomi & Sarajärvi (2009, 84) mukaan kirjallinen materiaali, jota käytetään tutkimusaineistona, voidaan jakaa kahteen eri luokkaan joukkotiedoituksen tuotteisiin sekä yksityisiin dokumentteihin, jota tutkimuksessa käyttämäni kirjoitelma edustaa.

Tarinat ovat nostaneet taas viime aikoina arvoaan tutkimusaineistoina. Tarinoiden käyttäminen tutkimusaineistona on perusteltua sillon kun halutaan nostaa esille tutkittavien oma, autenttinen ääni ja tarkastelussa on ihmisten toiminta ja tunteet. (Syrjälä 2010; Heikkinen 2010.) Käytän tutkimukses-

sani tarinaa ja kertomusta synonyymeinä, vaikka kirjallisuustieteessä ne määritelläänkin eri käsitteiksi. Kuten psykologit ovat kiinnostuneita siitä miten ihmiset kuvaavat elämäänsä, myös minä olen kiinnostunut siitä kuinka opiskelijat itse näkevät elämänsä johtaneen opiskeluun urheiluopistossa.

Aineiston analyysimenetelmänä käytin tutkimuksessani teemoittelua. Keskeiset aiheet eli teemat muodostetaan yleensä aineistolähtöisesti, mutta myös teorialähtöinen teemoittelu on mahdollista tarvittaessa. Taulukointi on esimerkiksi hyvä keino kerätä aineistosta keskeisiä teemoja eli aineistosta esille nousevia keskeisiä seikkoja. (Saarinen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Omassa tutkimuksessani koodasin aineiston väreillä, jonka jälkeen kokosin keskeiset esille nousevat asiat omiin sarakkeisiinsa aiheiden mukaan. Tämän jälkeen aineiston työstäminen oli helppoa, koska samanlaiset ja merkitykselliset asiat löytyivät omasta sarakkeestaan. Teemoittelulle tyypillistä on, että tutkimusraportissa esitellään aineistosta osia, jotka ovat merkittynä tekstiin sitaatein. Tällä on tarkoitus havainnollistaa esimerkkejä käytännössä ja tarjota lukijalle todentuntua tutkittavasta aineistosta. (Saarinen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tässä tutkimuksessa esitän pidempiä lainauksia, jotka koen tarpeellisiksi ja tutkimusta elävöittäviksi, kursivoituna ja sitaateilla merkittynä tekstissä. Yksittäisiä lainauksia on myös tekstin sisällä, jotka on merkitty tekstiin sitaatein.

6.4 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksessa on tärkeää pyrkiä välttämään virheitä, mutta silti tutkimustulosten luotettavuus vaihtelee. Tutkimuksissa pyritään arvioimaan tutkimusten luotettavuutta aina tutkimuskohtaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 231.) Hirsjärvi ym. (2013, 231) mukaan luotettavuutta arvioidaan tutkimuksen *reliabeliudella* sekä *validiudella*. Yksinkertaisesti selitettynä *reliabelius* tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta, joka voidaan todeta usealla tavalla. *Validius* tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri aiottua asiaa. Validiuden arviointi nähdään hankalana, koska jo tutkijan esimerkiksi kyselylomaakkeeseen asettelema kysymys saattaa saadaa useilta ihmisiltä kysyttäessä monta erilaista käsitystä kysymyksestä, jolloin validiuden arviointi on vaikeaa. (Hirsjärvi 2013, 231-232.) Laadullisessa tutkimuksessa *reliabelius* ja *validius* ovat saaneet toisistaan poikkevia tulokintoja. Kuitenkin tutkimusten luotettavuutta tulee arvioida ja laadullisessa tutkimuksessa nähdään, että tutkijan tarkka kuvaus työn eri vaiheista parantaa tutkimuksen luotettavuutta. (Hirsjärvi 2013, 232.) Tuomi & Sarajärven (2002, 132 - 138) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnille ei ole yhtä selkeää ohjetta, jonka mukaan tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida, mut-

ta luotettavuutta arvioitaessa nousevat esille kysymykset objektiivisesta tiedosta, havaintojen luotavuudesta sekä puolueettomuudesta ja totuudesta.

Tässä pro gradu tutkimuksessa kohderyhmä tutkimukselle on tarkaan valikoitu ja uskon, että oma pitkäaikainen kokemus, sekä opiskelijana että opettajana urheiluopistossa liikunnanohjauksen perustutkinnolla, auttaa minua ymmärtämään tutkittavien maailmaa (Heikkinen 2000). Pysin tietoisesti kuitenkin olematta tuomaan julki omaa esiyymmärrystäni aiheesta, jottei oletukseni millään tavalla vaikuta tutkittavien omiin henkilökohtaisiin tarinoihin.

Tynjälän (1999) mukaan konstruktivistiselle oppimiskäsitykselle keskeinen ajatus on, että uusi tieto rakentuu aina aikaisemman tiedon pohjalta. Usein arkiset kokemukset muodostavat käsityksiä arkisista ilmiöistä ja asioista, mutta tieteellistä perustaa käsityksillä ei useinkaan ole. Oman arkikokemuksiin pohjautuvan esiyymmärrykseni mukaan opiskelijat hakeutuvat opiskelemaan liikuntaneuvotakoulutukseen, koska eivät ole päässeet opiskelemaan liikuntaa korkeamman asteen koulutukseen ammattikorkeakouluun tai yliopistoon. Tämä arkikokemukseen pohjautuva oletus on syntynyt itseleni työn kautta, keskustellessani opiskelusta opiskelijoiden kanssa. Pro gradu tutkielman laadun ja luotettavuuden kannalta on tärkeää, että siirrän oman esiyymmärrykseni asiasta syrjään ja annan aineistolle täyden mahdollisuuden puhua, tekemättä ennakkoon oletuksia siitä mitä tulossa on. Tällaisessa tutkimuksessa, jossa aineistona ovat tutkittavien omakohtaiset tarinat, tulee minun tutkijana osata nostaa esiin tutkittavien ääni ja tunteet sekä sekä heidän kokemukset ja toiminta tarkastellen erityisesti elämän käännekohtia, tässä tapauksessa hakeutumista liikuntaneuvotakoulutukseen. (Syrjälä 2010).

Tässä pro gradu tutkimuksessa päädyin siihen, etten lähde liikkeelle teoriajohtoisesti vaan annan aineiston puhua ja pyrin nostamaan teemat aineistolähtöisesti esiin suoraan opiskelijoiden tarinoista. Teemoittelua pidetään yhtenä laadullisen analyysin perusmenetelmistä, jossa tarkoitus on hahmottaa aineiston keskeiset aihepiirit eli teemat (<http://jyu.koppa.fi>).

Työn luotettavuuden kannalta on tärkeää ymmärtää, että elämäkertatutkimukselle tyypillistä on tarkastella esimerkiksi jonkin ihmisryhmän elämän luonnetta, jotta tästä kulttuurista voidaan saada laajempaa ymmärrystä. Jokaiselle tutkimukselle on kuitenkin oma yksilöllinen tavoite ja minun tutkimuksessa se on opiskelijoiden reittien ja valintojen tutkiminen, joiden vuoksi hakeudutaan opiskelemaan liikuntaneuvojiksi. (Syrjälä 2010.) Laeksen (2005, 126) mukaan tutkimuksen luotettavuutta pohdittaessa on hyvä pohtia haluaako tarinankertoja välittää muille totuudenmukaista kuvaa tarinallaan vai haluaako hän mahdollisesti antaa paremman kuvan itsestään kertomuksellaan. Riski, että itsestä pyrittäisiin antamaan tarinallaan väärä tai suotuisampi kuva tapahtuu usein esi-

merkiksi pääsykoetilanteissa, jonka vuoksi päädyinkin tutkimuksessani keräämään aineiston vasta opiskeluiden alettua, jotta tältä tutkimuksen luotettavuutta heikentävältä tekijältä voidaan tältä osin välttyä. (Laes 2005, 126.)

7 NUORTEN TARINAT LIIKUNTANEUVOJA AMMATINVALINNAN TAUSTALLA

“Ehkä perimmäisenä syynä on puhdas rakkaus liikuntaan ja liikunnallisuus, joka lopulta veti koulutukseen hakiessa puoleensa.” (Nainen)

7.1 Liikunnallisesta taustasta liikunta-alan ammattiin

Tutkimukseen osallistuneista opiskelijoista lähes kaikki kuvasivat lapsuuttaan ja elämäänsä liikunnalliseksi. Tarinan alkuun nuoret usein kirjoittivat oman henkilökohtaisen liikuntataustan ja jo lapsena koetut positiiviset kokemukset liikunnasta. Kuvaus saattoi liittyä itseän liikunnallisena ja toulukkaana lapsena tai harrastuneisuuteen koko lapsuusajalta. Tarinoissa kertomus eteni usein lapsuuden harrastuksista nykypäivään ja liikunta-alan opintoihin. Opiskelijat kirjoittivat tarinoissaan laajasti monista eri harrastuksista, joita ovat elämässään harrastaneet. Tällainen kirjoitus voi viestittää halua kuvata itseään monipuolisesti liikunnallisena nuorena.

“ Olen ollut aina todella aktiivinen liikkija. Olen harrastanut liikuntaa hyvin monipuolisesti ja lajivalikoimaani kuuluu paini, hiihto, jääkiekko, jalkapallo, salibandy ja yleisurheilu.” (Mies)

Osa opiskelijoista pohti teksteissään tarkemmin aikaa jolloin varsinainen kiinnostus liikuntaan on syttynyt ja mikä kiinnostuksen on sytyttänyt. Usein kiinnostuksen kerrottiin syntyneen jonkin tietyn lajin kautta, jota oli alettu harrastaa jossain lapsuuden tai nuoruuden vaiheessa. Myös kokemukset tavoitteellisemmasta liikunnan harrastamisesta nousi tarinoissa esille aikana jolloin kiinnostus liikuntaan ja urheiluun todella syttyi. Eräässä tarinassa asia ilmaisi selkeästi: ”Nuoruuteni on aina ollut melko liikunnan täyteistä, etenkin yhdeksänneltä luokalta lähtien, kun aloin asettamaan konkreettisia tavoitteita urheilun saralla.” (Nainen)

7.2 Vanhempien liikunnallisuus ja tuki

Suurimmassa osassa tarinoita vanhemmat kuvattiin liikunnallisen elämäntavan mahdollistajiksi tai malliesimerkeiksi. Vanhempien urheilutausta tai vahva liikunnallisuus nostettiin myös tarinoissa esille. Vanhempien kanssa yhdessä liikunnan kautta koetut elämykset sekä vanhempien panostaminen lapsen tai nuorten harrastuksiin nousi tarinoissa myös esille. Eräässä tarinassa kuvaus oli yti-

mekäs: “Perheeni on ollut hyvin liikunnallinen ja minullakin säilyi koko lapsuuteni ilo liikkua. (Nainen)”

Monet vanhempien kanssa koetuista liikunnallisista elämyksistä liittyivät yhteisiin lomamatkoihin, joilla harrastettiin yhdessä esimerkiksi laskettelemista ja hiihtämistä. Myös vanhempien antama tuki harrastuksiin kuljetusten, maksamisten ja kannustuksen muodossa arvostettiin ja mainittiin tarinoissa.

“Vanhemmillani on ollut suuri vaikutus siihen, että kiinnostuin jo lapsena liikunnasta. Kävin vanhempien kanssa lenkillä, sulkapalloa pelaamassa, hiihtolenkeillä, pulkka-mässä jne. Molemmat vanhempani ovat varsinkin omassa nuoruudessaan olleet todella liikunnallisia. Varsinkin äitini terveelliset elämäntavat ovat vaikuttaneet minuun paljon.”(Nainen)

Vanhemmat koettiin myös suoraan kannustajina liikunta-alalle, joko välillisesti tekemistensä ja liikunnallisuuden kautta tai suoraan tukien nuoren ammatinvalintaa. Eräs kirjottaja kuvaa asiaa näin: “Äitini taisi olla ensimmäinen, joka ehdotti, että mitä jos hakisin liikunta-alalle. (Nainen)”

Kirjoituksissa nousi esiin kuitenkin myös toinen näkökulma, jossa pohdittiin liikunta-alaa työllistäjänä sekä ammatillista koulutusta ja sen arvostusta. Yksi kirjoittaja kuvaa omaa ammatinvalinnan vaikeuttaan seuraavasti: “Lähipiirini tietenkin oli sitä mieltä, että menisin ammattikorkeakouluun ja sosionomiksi, koska työllistyminen on paljon varmempaa kuin liikunta-alalla.

7.3 Kokemukset liikunnanohjauksesta ja valmentamisesta

Liikuntaneuvojien työkenttä sijoittuu pitkälti erilaisiin liikunnanohjaus- ja neuvontatehtäviin valmistumisen jälkeen (Liikunnanohjauksen perustutkinto 2014). Tarinoista oli havaittavissa, että osalla opiskelijoista oli hakiessaan jonkinlainen käsitys tulevista opinnoista, näin ollen sekä valmentamisesta että ohjauksesta kertyneet kokemukset nostettiin esille. Yksi nuorista kiteytti ammatinvalinnan seuraavasti: “Suurin syy, joka johti minut tälle alalle, oli oman lajin ohjauksen positiiviset kokemukset.” Ja jatkoi vielä myöhemmin tarinassaan, että “kyseinen työ (liikunnanohjaus) ei tunnu työltä vaan mukavalta harrastukselta.” (Mies)

Tarinoista oli havaittavissa myös auttamisen halu sekä hyvän olon välittäminen muille liikunnan kautta. Osa opiskelijoista oli kokenut liikunnan itselleen joko terapeutiksi tai elämän suuntaa muuttaneeksi valinnaksi, jossain elämän vaiheessa ja tätä ajatusta haluttiin jakaa myös eteenpäin.

“Liikunta toi varmuutta ja se varmuus sai minut myös nopeasti auttamaan muita liikuntatunneilla. Oli toinen asia löytää itse liikunnasta iloa, mutta nyt minulla oli myös mahdollisuus jakaa sitä muille.” (Nainen)

Tammelinin (2013) mukaan sopiva määrä liikuntaa lisää ihmisten terveyttä ja toimintakykyä kun taas liikunnan puute lisää riskejä erilaisille terveydellisille ongelmille. Terveellisten elämäntapojen sekä liikkumisen tärkeyttä pohdittiin myös ja positiivisten terveystottumusten eteenpäin välittäminen nousi tarinoissa esille. Yksi opiskelija kuvasi oman ymmärryksen kautta asiaa näin: “Ollessani töissä lasten parissa tajusin kuinka tärkeää liikunta on pienestä pitäen.” (Nainen) Yhdessä tarinassa asiaa pohdittiin lisäksi myös oman oppimisen kannalta: “ Tästä (omista henkilökohtaisista ongelmista selviäminen) lähti liikkeelle minun haluni auttaa muita ja oppia lisää terveellisestä elämäntavasta.” (Nainen)

7.4 Muiden ihmisten koettu merkitys ammatinvalintaan

Tarinoista oli havaittavissa kuinka nuoret antoivat paljon merkitystä ystävilleen harrastusten ja liikunnallisen elämäntavan valinnassa. Useista kirjoituksista välittyi riemu, jota ystävien kanssa on koettu pelatessa samoissa joukkueissa tai harrastettaessa yhdessä samaa yksilölajia. Joku kirjoituksessaan jopa kiteytti asian ytimekkäästi: “Kaverini ovat suuri syy miksi minusta tuli liikunnallinen ihminen.” (Mies) Muutama opiskelija kirjoitti nimenomaan kuulleensa ystäviltaan liikunta-alan koulutuksesta ja hakeutuneensa tästä syystä pääsykokeisiin alan opintoihin. Osalla opiskelijoista ystäviä opiskeli samalla alalla ja sitä kautta ala oli tullut tutuksi ja kiinnostus alaa kohtaan lisääntynyt siinä määrin, että on itsekkin hakeutunut opiskelemaan alalle. Kuten yhden opiskelijan lausahdus kuvaa: “Silloin tuttuja opiskeli xx:n urheiluopistossa ja kun heiltä kyseli opiskelusta varmistui vain kiinnostus liikunnan alaa kohtaan.” (Mies)

Numminen ym. (2002, 108) selvityksen mukaan opiskelijoiden ja rehtorien sekä opinto-ohjaajien arviot opintojen ohjauksesta kouluissa poikkeavat melkoisesti toisistaan. Rehtorit ja opinto-ohjaajat ovat sitä mieltä, että ohjaus toteutuu melko hyvin kun taas opiskelijoiden mielestä ohjaus on heikkoa. Tämä lienee kuitenkin varsin koulu riippuvaista ja eroja ohjauksen välillä voi olla paljon. Selvityksen mukaan myös tieto työelämästä jakautui eri tavoin ja osa koki saaneensa lisää tietoa työelämästä kun osa taas ei kokenut saaneensa lisää tietoa ammatilliseen ohjaukseen. (Numminen ym. 2002, 109 - 110.) Tutkimuksen tarinoissakin nousi esille opinnonohjaajien kanssa käytyjä keskusteluja ammatinvalintaan liittyen, jotka loivat toisille vahvaa ajatuspohjaa ammatinvalintakysymyk-

siin, joiden perusteella valintoja tehtiin tai jätettiin tekemättä sekä ammativalinnoista että koulutuspaikoista.

“Opinto-ohjaajani ilmoitti minulle suoraan, että minun ei kannata hakea xx:n urheiluopistoon, sillä tuskin pääsen sisään keskiarvollani ja koska en ole kilpaurheilija. Liikunta-ala kiinnosti, mutta opinto-ohjaajani sanojen vuoksi en ollut missään kohtaa hakemassa xx:n urheiluopistoon, joten hain muihin urheiluopistoihin.” (Nainen)

”Opinto-ohjaajani sanoi minulle, että en todennäköisesti jaksa tehdä liikuntaa ammatikseni sillä pelaan kaiken vapaa-aikani ringetteä ja suositteli miettimään jotain muuta alaa.” (Nainen)

Tarinoista välittyi myös elämässä eri tavoin mukana olleiden ihmisten yksilöllisiä merkityksiä opiskelijoiden uravalinta pohdiskeluihin. Eräs nuori kirjoitti: ”Lukion lopussa sain oman personal trainerin ja hän onnistui sytyttämään palon tätä liikunta-alaa kohtaan.” (Nainen) Tekstistä muutenkin välittyi, ettei ammatinvalinta ollut lapsuuden haave kirjoittajalle vaan useiden päätösten lopputulos. Useissa tarinoissa myös mainittiin jossain elämänvaiheessa mukana ollut liikunnanopettaja, joka positiivisuudellaan oli vaikuttanut opiskelijoiden hakeutumiseen liikunta-alalle positiivisesti.

7.5 Tavoitteet korkeakoulussa

Tarinoissa on nostettu esiin useita erilaisia ajatuksia ja näkökulmia liikunta-alalle hakeutumiselle yleisesti. Tarkempaan pohdintaan, siitä miksi opiskelija hakeutui juuri liikunnanohjauksen perustutkinnolle tarinoissa, ei päästä. Osasta tekstejä kuitenkin ilmenee, että opiskelija on ensisijaisesti hakeutunut joko yliopistoon tai ammattikorkeakouluun, mutta paikka on toistaiseksi jäänyt saavuttamatta. Tällöin on hakeuduttu samalle alalle, mutta alemmalle koulutustasolle ammattikouluun. Yleensä tarinoiden mukaan on hakeuduttu opiskelemaan liikuntaa korkeammalle koulutusasteelle, mutta joissain tapauksissa myös jotain muuta alaa, kun opiskelija ei ole tullut valituksi koulutukseen, on hakeuduttu liikunnanohjauksen perustutkinnolle.

“Kun lukiossa ryhdyttiin suunnittelemaan jatko-opintoja, päätähtäimenä minulla oli Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellinen tiedekunta. Minua ei valinta suosinut ja hain armeijan jälkeen uudelleen Jyväskylään ja myös ensimmäistä kertaa urheiluopistoon. Urheiluopistosta avautui paikka ja päädyin tänne.” (Mies)

Useimmat opiskelijoista, jotka mainitsivat hakeneensa ensisijaisesti yliopistoon tai ammattikorkeakouluun tuntuivat olevan kuitenkin iloisia nykyisestä opiskelupaikastaan. Osa näki liikunnanohjauksen perustutkinnon hyvänä astinlautana korkeakouluopintoihin kuten seuraavasti eräs nainen

kuvasi: ” Aioin käydä liikunnanohjauksen perustutkinnon loppuun ja hakea sen jälkeen uudelleen opiskelemaan liikuntapedagogiikkaa.”

7.6 Muuta tarinoiden kertomaa

Tarinoista nousi esiin yksittäisiä asioita, joiden tarkoitusta ja paikkaa tutkimuksessani olen pohtinut. Yksi opiskelija kiteytti pitkän tarinan loppuun seuraavasti ”Hakiessani en ollut edes varma minne olin hakemassa, joten perusteita sille, miksi hain juuri liikunnanohjauksen perustutkinnolle, on aika vaikea antaa.” Tästä voidaan päätellä, että ammatinvalintakysymykset eivät ole kaikille selviä vielä lukion jälkeenkään, mutta samalla voidaan pohtia urheiluopistojen tunnettuutta laajemminkin. Suomessa ainoastaan urheiluopistot järjestävät liikunta-alan ammatillista peruskoulutusta eli liikunnanohjauksen perustutkintoa, josta valmistuttuaan opiskelijat saavat käyttää ammattinimikettä liikuntaneuvoja. Koulutus toteutetaan sisäoppilaitoksissa ja se antaa monipuoliset valmiudet erilaisiin liikunta-alan työtehtäviin tai jatko-opintoihin ammattikorkeakouluun tai yliopistoon. ([http://www.urheiluopistot.fi/urheiluopistot.](http://www.urheiluopistot.fi/urheiluopistot)) Kuitenkin edellä kuvattu vastaus viestittää ettei tieto koulutuksesta tai opiskelusta urheiluopistossa ollut tavoittanut kaikkia opiskelijoita, joten tarinan arvo markkinoinnin kehittämisen kannalta on ainakin huomattava.

Usein tavoitteellista urheilua harrastavat nuoret joutuvat kokemaan elämässään erilaisia urheilun kautta koettuja niin positiivisia kuin negatiivisiakin tunteita, joilla voi olla pitkälle johtavat seuraukset nuoren elämänvalinnoissa.

”Lukion ensimmäisellä luokalla alkoi loukkaantumiskierre ja elämässä tapahtui muitakin isoja asioita, jonka vuoksi motivaationi koulunkäyntiin ja urheiluun laski. Terveysongelmien vuoksi tuli poissaoloja koulusta, piti tehdä valinta onko alkoholi ja luovuttaminen ratkaisu vai yrittääkö eteenpäin. Valmentajan kanssa käytyjen keskustelujen jälkeen sain taas motivaatiota yrittä ja päädyin turvalliseen liikunta-alalle.”
(Mies)

Edellä olevassa opiskelijan tarinassa kuvastui rehellinen tulkinta elämänkulun hauraudesta, jolloin vastoin käymiset voivat tuntua hetkittäin mahdottoman suurilta ylittää tai selvitä niistä. Muutamissa tarinoissa kuvattiin elämän haasteita määrällisesti melko paljon suhteessa tehtävänantoon, joka käsittelee kuitenkin ainoastaan alalle johtaneita syitä. Nuoret voivat tehdä töitä tavoitteidensa saavuttamiseksi elämän eri osa-alueilla, mutta aina kaikki asiat eivät suju toivotulla tavalla ja suunnitelmiin voi tulla itsestä riippumattomia muutoksia. Tällöin ajatellaan, että tilateeseen tulisi sopeutua ja

mieltä uusia keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi tai tehdä tilanteesta täysin uudelleen tulkinta ja toimia sen mukaan. (Nurmi ym. 2014, 158.) Hyvien tukiverkoston ja lähellä olevien ihmisten avulla nuoret voivat saada palautetta omista kyvyistään, heikkouksistaan ja vahvuuksistaan, joka luo pohjaa heidän minäkuvalleen. Samoin päätyminen tiettyyn koulutukseen vahvistaa ja luo pohjaa nuoren ajattelulle itsestään. (Nurmi ym. 2014, 159.)

8 POHDINTA

Tässä pro gradu tutkimuksessani oli tarkoitus tutkia liikunnanohjauksen perustutkinnolle hakeutuvien ylioppilaspoikaisten opiskelijoiden tarinoita matkasta liikuntaneuvojaopintoihin sekä etsiä tarinoista koulutusvalintaan vaikuttaneita tekijöitä ja asioita. Tutkimusaineisto koottiin opiskelijoiden kirjoittamista tarinoista ja aineistosta teemoiteltiin esille nostettavat huomiot ammatinvalinnan suhteen.

Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimivat elämäkaariteoriat (Erikson 1950) sekä ammatinvalintateoriat (Holland 1973; Super 1980). Aloittaessani hahmottelemaan tutkimustani oletin, että lähdän työstämään aineistoa teorialähtöisesti ja pyrin löytämään ammatinvalintaan liittyvät aiheet ja teemat teoriasta, joihin aineistoni istutan. Tutustuttuani lähemmin ammatinvalintakirjallisuuteen päädyin tekemään ratkaisun lähteenä työstämään tarinoita aineistojohdoisesti, jolloin teemat nousivat suoraan esille tarinoista. Koin, että tällöin aineisto saa autenttisemman aseman tarkastelussa suhteessa teorioihin. Kirjallisuuteen tutustuttuani huomasin, että oma ymmärrys ammatinvalinnan moninaisuudesta ja ammatinvalintaan liittyvistä asioista kasvoi huomattavasti. Ihmisen elämäkaaren ja -kulun tarkastelu ja ymmärtäminen vaatii monipuolista tutustumista alan kirjallisuuteen, jotta tarinoissa asioille annettuja merkityksiä voi ymmärtää. Ymmärtämisessä itseäni myös auttoi oma kokemukseni sekä opiskelijan että opettajan roolissa urheiluopistolla, jolloin itseni oli helpompi saada tutkittavien tarinoiden juonellisuudesta kiinni (Polkinghorne 1995).

Ensimmäiseksi ja keskeiseksi tekijäksi ja ammatinvalinnan syyksi liikuntaneuvojaopiskelijoilla aineistosta nousi oma liikunnallisuus ja liikunnallinen elämäntapa. Kaikki opiskelijat kuvasivat kirjoituksissaan itseään jollain tavalla liikunnallisena henkilönä. Toiset kertoivat liikunnan innon syntyneen pienenä lapsena ja toiset kirjoittivat konkreettisin esimerkein kuinka liikunta oli tullut osaksi elämää nuoruusiässä jokun merkittävän elämäntapahtuman kautta. Ura- ja valintoihin vaikuttaviin syihin yhtenä merkittävänä tekijänä on huomioitu yksilölliset tekijät, johon muiden muassa henkilön omat kiinnostuksen kohteet ja kokemukset harrastuksista kuuluvat (Super ym. 1957, 81-82).

Toinen useista tarinoista esille noussut teema oli lapsuuden perhe. Vanhempien osallistumisella joko yhdessä perheen kanssa tehden tai nuoren harrastukset mahdollistamalla, nuoret kokivat olleen suuren merkityksen liikuntaneuvojaopintoihin hakeuduttaessa. Tarinoista päätellen liikunnan kautta koettu yhdessä olo, oli ollut nuorille erityisen merkityksellistä ja ohjasi osaltaan ammatinvalintaa. Super ym. (1957, 82 - 83) nostaa juuri yhdeksi ura- ja valintoihin vaikuttavaksi tekijäksi elämäntilanteen, johon nähdään sisältyvät juuri kokemukset lapsuuden perheestä. Tähän liittyy olennaisesti muun

muassa vanhempien sosio-ekonominen asema, perheen kulttuuriolosuhteet ja vuorovaikutussuhteet. Tarinoissa kuvattiin juuri perheen yhdessä tekemisen riemua liikunnan parissa ja usein tarinat liittyivät laskettelumatkoihin lappiin tai teemamatkoihin jonnekin muualle. Harvoin kuvauksissa oli esitetty liikunnan riemua, joka oli syttynyt perinteisemmän urheilun parissa kotikonnuilla liikkuen. Vanhempien panostukselle lasten ja nuorten harrastuksiin annettiin myös merkittävä arvo kuvailtaessa omaa matkaa liikuntaneuvojaopintoihin. Useammassakin tarinassa todettiin vanhempien panostuksen harrastuksiin toimineen mahdollistajana ja edesauttajana valinnalle joka ammatiinsuhteen oli myöhemmin tehty.

Tutkimustuloksia pohtiessani eniten ihmettelin sitä, että opiskelijoista vain noin kolmasosa kirjoitti hakeneensa opiskelemaan liikuntaa joko ammattikorkeakouluun tai yliopistoon. Esiymmärrykseni oli, ja myös paljon tutkimusaiheittani siivitti, oletus siitä, että liikuntaneuvojakoulutukseen hakeutuvat ne nuoret, jotka eivät ole päässeet opiskelemaan liikuntaa korkeammalle kouluasteelle. Lähtökohtaisesti ajattelin, että lukion käyneellä opiskelijalla on tavoitteet korkeakoulussa. Tämä perusteella voidaan kuitenkin olettaa, että suurimman osalla opiskelijoista aie on ollut nimenomaan hakea ensisijaisesti liikuntaneuvojakoulutukseen. Tätä ajatusta myös tukee se, että noin kolmasosassa tarinoista opiskelija kirjoitti hakeneensa useampaan urehiluopistoon opiskelemaan samaa alaa. Pohdin kuitenkin myös, että oliko tehtävänantoni sellainen, että hakeminen korkeamman asteen koulutukseen olisi kaikilla noussut tarinoissa esille, jos he ovat muualle hakeneet. Toisaalta pohdin myös sitä, että esioletukseni on ollut Tynjälän (1999) kuvaamaa arkitietoa, joka on ollut tieteelliseen tietoon verrattuna väärinkäsitys. Olen olettanut, että lähes kaikki ammatilliseen koulutukseen hakeutuvat ylioppilaspohjaiset opiskelijat ovat hakeneet opiskelemaan korkeakouluun, mutta mitä ilmeisimmin olen tehnyt liian suuren yleistyksen asiassa keskusteltuani vain joidenkin opiskelijoiden kanssa teemasta.

Uravalintaan nähdään vaikuttavan osaltaan myös ympäristölliset tekijät, jotka voivat olla joko yksilöllisiä tai yhteiskunnallisia (Super ym. 1957, 83). Liikuntaneuvojan työlle on tyypillistä vuorovaikutus- ja ihmissuhteet useiden ihmisten kanssa sekä työn julkisuus. Opiskelijat nostivat osaksi tarinoissaan esille myös kokemuksiaan ohjaamis- tai valmentamiskokemuksista positiivisina vaikuttajina miettiessään uravalintaa. Voidaankin ajatella, että jo myönteisiä ohjaus- tai valmennuskokemuksia omaava opiskelija voi käsittää tulevan työn vaateet julkisuudesta sekä ihmisten kanssa toimimisesta. Ammatillinen koulutus tähtää työelämän tarpeisiin ja sen vuoksi onkin tärkeää, että opiskelija joka ammattiin on opiskelemassa, omaksuu mahdollisimman nopeasti ajatuksen työelämälähtöisyydestä (Liikunnanohjauksen perustutkiminto 2014). Tämän pohjalta voidaan ajatella, että on positiivista, jos opiskelijalla on kokemusta työelämästä jo ennen opintojen alkua.

Ammattiin sosiaalistuminen on käsite, joka kattaa laajasti ammattiin suuntautumiseen, valintaan ja kouluttautumiseen sekä ammatissa toimisen välityksellä tapahtuvaa ammattiin liittyvien asenteiden, arvojen, tietojen ja taitojen omaksumista. Ammattiin sosiaalistuminen alkaa hyvissä ajoissa ennen ammatinvalintaa ja kestää läpi ammatissa toimimisen. (Ruoppila 2008.) Muutamissa tarinoissa nuoret kuvasivat muiden ihmisten kuten ystävien, opinto-ohjaajien ja valmentajien vaikutusta omaan ammatinvalintaan. Kuvauksien perusteella nuorta lähellä olevat ihmiset joko vahvistivat tai epäilivät nuoren ammatinvalintaa. Nurmen (2008, 265) mukaan nuoruusiässä kuvatut toiveet ja tavoitteet liittyvät pitkälti ikäkaudelle tyypillisiin kehitystehtäviin kuten tässä tapauksessa ammatinvalintaan. Nuoren muodostaessa oman henkilökohtaisen tavoitteen, johon hän elämässään pyrkii, tulee myös miettiä keinoja tavoitteen saavuttamiseksi. Usein tässä vaiheessa nuori tarvitsee tukea vaihtoehtojen tutkiskeluun vanhemmiltaan, ystäviltään ja mahdollisesti ammattilaisilta kuten opinto-ohjaajalta. (Nurmi 2008, 265.)

Oma ymmärrykseni, nuorten syistä ja liikuntaneuvojakoulutukseen hakemiseen vaikuttaneista tekijöistä, tutkimuksen myötä muutti muotoaan ja oletukset saivat tutkittua tietoa vahvistamaan tai muokkaamaan omia käsityksiäni asiasta. On selvää, että jokainen tarina on ainutlaatuinen ja jokaisesta tarinasta löytyy omia ainutlaatuisia vivahteita suhteessa ammatinvalintaan. Yhteneväisyyksiä tarinoista löytyi kuitenkin paljon ja tutkimuksen perusteella voidaan ajatella, että liikuntaneuvojakoulutukseen hakeutuu opiskelijoita, joille liikunnallinen elämäntapa merkitsee paljon ja jopa ohjaa opiskelijoita ammatinvalinnassa. Tätä ajatusta tukee myös Sissala & Turpan (2008) pro gradu tutkimus, jossa tutkittiin liikuntatieteitä opiskelemaan hakevien uravalintamotiiveja. Myös heidän tutkimustuloksissa keskeisimmäksi vastukseksi opiskelijoilla nousi liikunnallisen elämäntavan omaksuminen lapsesta asti. Tämän lisäksi voidaan ajatella, että ammatilliseen koulutukseen hakeutuu opiskelijoita, joilla ensisijaiset tavoitteet opinnoissaan on korkeakoulussa, mutta kuitenkin ei voida yleistää, että suurimmalla osalla opiskelijoista näin on, koska tarinoissaan vain noin kolmasosa nosti asian esille. Muita itselleni merkityksellisiä tutkimuksesta nousseita seikkoja oli esimerkiksi ympäristön vaikutus koulutus ja koulutuspaikka valintaan, jolla tuntui olleen keskeinen rooli usean hakijan pohiessa hakukohdettaan. Ystävien suosittelut, vanhempien kannustus ja opinto-ohjaajien ohjeet tuntuivat vaikuttaneen yllättävän paljon osan hakijoista paikkavalintoihin.

Tässä tutkimuksessa esiin nousseiden ammatinvalintaan liittyvien teemojen yhdistäminen suoraan ammatinvalintateorioihin on haastavaa, mutta Superin ym. (1957, 81-82) mainitsema uravalintaan liittyviä tekijöitä tarinoista löytyi kuten edellä on esitetty. Hollandin teoriassa kuvataan ammattipersoonallisuuden tyyppejä, joita tällaisella tutkimusaineistolla on haastavaa aineistosta luokitella, koska tarinoissa ei niinkään kerrottu itsestä persoonana vaan koulutukseen hakeutumisen syistä.

Osa opiskelijoista kuvasi itseään tarinoissaan positiivisiksi ja ulospäin suuntautuneiksi, joka oli heidän kokemuksensa mukaan osaltaan vaikuttanut ammatinvalintaan. Tällaisen persoonallisuuden voisi löyhästi liittää Hollandin (1973, 21) mainitsemaan sosiaaliseen persoonallisuustyyppiin, jolle on tyypillistä kouluttaa ja kehittää. Ammatinvalintateorioita onkin viime aikoina kritisoitu liian yleistyviksi ja esimerkiksi Hollandin teoriasta ei ilmene miksi juuri hänen esittämät ammattityypit ja -kulttuurit ovat merkityksellisiä (Häyrynen 2008).

Tutkimusta arvioitaessa tulee ottaa huomioon, että aineisto koostui 23 tarinasta jolloin löydetty teemat ja niiden yleistäminen tuloksista ei ole mahdollista, koska tarinat eivät edusta kaikkia liikunnanohjauksen perustutkinnoille hakeneita ylioppilaspohjaisia hakijoita. tarinat olivat myös paikoittain melko suppeita ja olisin toivonut tarinoihin hieman syvempää pohdintaa aiheesta. Syynä tähän voi olla opiskelijoille antamani ohjeet (liite 2), joilla pyrin kuvaamaan kattavasti tehtävää, mutta samalla pyrin olemaan ohjaamatta kirjoitustapaa tai aiheita, jotta tarinat olisivat mahdollisimman autenttisia opiskelijoiden omia kertomuksia. Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa voidaan myös miettiä opiskelija-opettaja asetelmaa, jolloin on mahdollista, että opiskelija haluaa tarinallaan antaa itsestään tietynlaisen kuvan opettajalle, jolloin tarinan totuudenmukaisuus kärsii. Tutkimuksen kohderyhmä koostui sekä miehistä että naisista, joka luotettavuutta arvioitaessa tukee sitä.

Tutkimuksen avulla kuitenkin löytyi paljon mielenkiintoisia elementtejä koulutuksen kehittämisen näkökulmasta. Tarinoista kävi ilmi eräs ammatillisen koulutuksen haaste eli osa hakijoista ei edes tiedä mihin koulutukseen ovat hakeneet. Tämän huomion tehtyäni pohdinkin, että koulutusmarkkinoinnin kehittämisessä tulisi keskittyä oppilaitoksen mainostamisen lisäksi tutkintotavoitteiden markkinointiin, jotta ymmärretään mihin ja miten tutkinto opiskelijoita valmistaa. Toinen koulutuksen kehittämiseen liittyvä seikka on, että liikunta-alan koulutusta laajemmin kehitettäessä täytyy huomioida niiden opiskelijoiden tarpeet, jotka hakeutuvat perustutkinnon aikana tai jälkeen korkeampaan liikunta-alan koulutukseen. Olisi hienoa, että tulevaisuudessa kyettäisiin kehittämään mahdollisuuksia, joilla alalla eteenpäin pyrkivät ammattikouluopiskelijat pystyisivät hyödyntämään nykyistä paremmin opiskeluaikaansa tulevat opinnot huomioiden. Tämä voisi olla mahdollista, jos liikunta-alan koulutuksessa kyettäisiin tekemään yhteistyötä oppilaitosrajojen yli kurssikokonaisuuksien suunnittelussa, jolloin peruskursseja voitaisiin käydä kaikilla koulutusasteilla.

Oma ymmärrys nuoruusiän kehitystehtävistä, ammatinvalinnasta ja laadullisista tutkimusmenetelmistä tutkimuksen aikana kasvoi ja koenkin, että tämän tutkielman merkitys omalle opettajan uralle on suuri. Tutkimukseni kohde liikunnanohjauksen perustutkinnon opiskelijat oli todella vähän tutkittu ja myös ammatinvalinnasta liikunta-alalle oli melko vähän tutkittua tietoa. Tässä tutkimukses-

sa oli keskiössä opiskelijoiden ammatinvalintaan vaikuttaneet tekijät, joten jatkossa olisikin mielenkiintoista tutkia mihin opiskelijoiden polut johtavat tästä eteenpäin eli jatkotutkimus ajatuksena pohdin opiskelijoiden koulutuksen jälkeistä sijoittumista.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. 2014. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Antikainen, A., Rinne, R. & Koski, L. 2000. Kasvatussosiologia. Helsinki: WSOY.
- Dunderfelt, T. 1999. Elämänkaaripsykologia. Lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. 14.–15. painos. Helsinki: WSOY.
- Erikson, E. 1982. Lapsuus ja yhteiskunta. Jyväskylä: Gummerus.
- Gladding, S. 1988. Counseling a comprehensive profession. (5th ed.) London: Pearson.
- Heikkinen, H. Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Heikkinen, L. 2000. Tarinan mahti – Narratiivisuuden teemoja ja muunnelmia. Tiede –politiikka 4, 47-58.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Häyrynen, Y-P. 2008. Koulutus ja ammattiura. Teoksessa P. Lyytinen, M. Korhonen, & H. Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Porvoo: WSOY-kirjapaino.
- Jusi, K. Ammatillisen aseman rakentuminen. Seurantatutkimus abiturienttien ammatilliseen koulutukseen ja työelämään sijoittumisesta. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu, 14/2010.
- Kiviniemi, K. 2010. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kuusinen, J. 1995. Nuorten aikuisten kehitystehtävät, onnellisuus ja kehityksen hallinta. Teoksessa P. Lyytinen, M. Korhonen & H. Lyytinen. Näkökulmia kehityspsykologiaan. Porvoo: WSOY.
- Laes, T. 2005. Tulevaa opettajaa tunnistamassa – opettajaksi soveltuvuuden arvioinnista. Turun yliopiston julkaisu C 235. Turku: Painosalama.
- Liikunnanohjauksen perustutkimus. 2010. Ammatillisen tutkinnon perusteet.

- Liikunnanohjauksen perustutkinto. 2014. Ammatillisen tutkinnon perusteet.
- Liikunnanohjauksen perustutkinto. 2015. Paikallinen opetussuunnitelma.
- Määttä, K & Uusiautti, S. 2012. Pedagoginen auktoriteetti ja pedagoginen rakkaus. Yhdessä vai vastakkain? *International Journal of Whole Schooling*. 8 (1).
- Numminen, U., Jankko, T., Lyra-Katz, A., Nyholm, N., Siniharju, M. & Svedlin, R. 2002. Opinto-ohjauksen tila 2002. Opinto-ohjauksen arviointi perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa sekä koulutuksen siirtymävaiheissa. Helsinki: Opetushallitus.
- Nurmi, J. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Teoksessa J. Nurmi, T. Ahonen, H. Lyytinen, T. Lyytinen, L. Pulkkinen & I. Ruoppila. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Nurmi, J. 2008. Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa P. Lyytinen, M. Korhonen & H. Lyytinen. Näkökulmia kehityspsykologiaan. Porvoo: WSOY.
- Nyysölä, K. 2004. Siirtymävaiheiden koulutusvalinnat – koulutuspoliittinen tarkastelu. *Kasvatus* 35, 222 - 229.
- Polkinghorne, D. Narrative configuration in qualitative analysis. 1995. Teoksessa *Qualitative studies in education*. Taylor & Francis Ltd.
- Ruoppila, I. 1995. Aikuisuus. Teoksessa P. Lyytinen, M. Korhonen & H. Lyytinen (toim.) 1997. Näkökulmia kehityspsykologiaan. Porvoo: WSOY.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2009. Menetelmäopetuksen tietovaranto. KvaliMOT kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja.
- Sissala, M. & Turppa, H. 2008. Liikuntatieteitä opiskelemaan hakevien uravalintamotiivit. Liikuntapedagogiikan pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Super, D. E. 1980. A life-span, life-space approach to career development. *Journal of Vocational Behavior* 16 (3), 282 - 298.

- Super, D. E. Crites, J. O., Hummel, R. C., Moser, H. P., Overstreet, P. L. & Warnath, C. F. 1957. Vocational development. A frame work for research. New York Teachers college.
- Syrjälä, L. Elämäntarinat ja tarinat tutkimuksessa. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli. 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Tammelin, T. 2013. Liikuntasuositukset terveyden edistämässä. Teoksessa T. Jaakkola, J. Liukonen & A. Sääkslahti. Liikuntapedagogiikka. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Tynjälä, P. 1999. Oppiminen tiedon rakentamisena. Konstruktivistisen oppimisläsitöksen perusteita. Helsinki: Tammi.
- Urheiluopistot 2016. <http://www.urheiluopistot.fi/urheiluopistot> viitattu 19.5.2016
- Urheiluopistoverkosto 2010-luvulla; Urheiluopistojen koulutuksen ja verkostoyhteistyön kehittämislinjauksia. Opetusministeriön julkaisuja 2009:41, 8.
- Uusikylä, K., & Atjonen S. 2005. Didaktiikan perusteet. (3. painos) Porvoo & Helsinki: WSOY.

TUTKIMUSLUPA

Liite 1.

Hanna Junes

Liikuntakeskus

Liikunnanohjauksen perustutkinto

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Opiskelen Jyväskylän yliopistossa pääaineenani liikuntapedagogiikka. Haen tutkimuslupaa opintoihini kuuluvan pro gradu –opinnäytetyön tekemiseksi.

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää miten ylioppilaspohjainen opiskelija kokee elämänsä johtaneen opiskeluun ur-
luopistossa ja mitkä asiat vaikuttavat koulutusvalintaan. Aineiston kerään narratiivisesti kirjoitelmina opiskelijoilta
liikunnanohjaukskurssiin liittyen, jossa teemana on ihmisen kasvu ja kehitys.

Tutkijana sitoudun noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä, jota tulosten luotettavuus ja uskottavuus edellyttää. Tut-
kimukseen osallistuminen on opiskelijoille vapaaehtoista ja he voivat kieltää aineensa käytön tutkimusaineistona.

Uskon, että tutkimuksestani on hyötyä suunniteltaessa ja kehittäessä liikunnanohjauksen perustutkinnon paikallista
opetussuunnitelmaa ylioppilaspohaisten opiskelijoiden tarpeita vaativiksi.

___/___2016

Toimitusjohtaja, Rehtori

Liikuntakeskus

Reijo Bottas

Tutkielman ohjaaja

Kuvaa omaa elämääsi nuoruudesta tähän hetkeen. Pohdi elämänpolkusi merkittäviä vaiheita ja valintoja sekä niiden merkitystä nykyiselle elämäntilanteellesi. Miten olet päätenyt tähän hetkeen?

Miten valitsit tämän koulutuksen? Mitkä tekijät vaikuttivat siihen, että olet nyt täällä?